

Лезги Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!**

1920-йисалай акъатзава

N 50 (10955) хемис 10-декабрь, 2020-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Газдалди таъминарда

ТАСС-ди хабар гузтайвал, тахминан 2026-йисуз Дагъустан тамамдиз газдалди таъминарна ақъалттарун мумкин я. И макъсадриз «Газпром» ПАО-ди 13,1 млрд манат пул чара ийда. Рикел хин, мукъвара 2021-2025-йисара газдалди таъминарун ківалах вилик тухунин жигъетдай кардик кутунвай программадал РД-дин Кылин везифаяр вахтуналди тамамарздавай Сергей Меликова ва “Газпром” ПАО-дин правленидин председатель Алексей Миллера күллар Чугуна.

И программа кылиз акъудунин нетижада Дагъларин уълке тамамдиз газдалди таъминарун ківалахар ақъалтда. И документдал аласлу яз, регионда 874 километрдин мензилдиз газдин турбаяр тухуда. Республикадин 23 райондин 194 хуър газдалди таъминардан шарттар арадал гыда. Сифте нубатда ківалахар Ағыл, Ахвах, Гуниб, Рутул ва Унцукул районра кыле тухуда.

Гыа са вахтуна 10 района да Дербент, Избербаш, Кызылар, Махачкала, Хасавюрт шеъъера газораспределительный станцияр цийикла тұыхқыр хъийди. 2020-йисан 1-январдин делилралди, Дагъустандин 89,5 процент (хуърун чаяр - 76,7, шегъерар 93,7 процент) газдалди таъминарнава.

Гъалар къурху кутадайбур я

Ағымед МАГЪМУДОВ

Дагъустанда коронавирусдин тұғывалдихъ галаз алакъалу гъалар къурху кутадайбур яз амуқъзава. Идакай и йикъяра тұғывалдин вилик пад күннин месэлайриз талуқъарна Махачкъалада кыле фейи совещанидал республикадин Гъукуматдин Председателдин везифаяр вахтуналди тамамарздавай Абдулпатах Амирханова хабар гана.

“Дагъустандин Роспотребнадзордин кыли гайи теклифтал аласлу яз, республикада тұғывалдиз акси алава серенжемар къабулнава. Абураз ағылайри амал авунин жигъетдай тухузтай гузчывал артухарна қланда. И месэла важиблуроу кай сад я. Гъикъван чун а серенжемрал амал авунив жавабдарларледи эгечайтта, гъикъван фад чавай арадал атанвай гъаларни арадай акъудиз жеда”, - лагъана А.Амирханова.

Көйдна қланда, алай йисан майдин вакъран рекъемрив гекъигайтта, исятда республикада коронавирусдин начагъ хъаныйбурун къадар тімил я, амма къабулзаяр серенжемрал къетидеказ амал таврутта, гъалар къизгъин хъун мумкин я. Статистикади къалурзаявал, коронавирус ақатзаяйбурун, тұғывалдик рекъизайбурун къадар ийқалай-къуз газа жезва. Алакъалай пис гъалар Бабаорт, Ноғай, Табасаран, Унцукул, Хунзах районра, Кызылар, Каспийск, Хасавюрт шеъъерла.

РД-дин Роспотребнадзордин кыл Николай Павлован гафарады, республикадин 24 района тұғывалдин лепе къвердай явш жезва, 8 районда вирус ақатнай цийи дұышушар малум туш. Газа-ғи-газаф дагъустанвирик коронавирус пара инсанар санал ківат жезвай чайкыр (мехъерар, тазиятдин мярекатар, базарар, мискинар) финин нетижада ақатзава. Эгер хизандай ихтиин мярекатдиз са кас

фена адак вирус ақатайтта, гъам себеб яз вири хизандикни ақатунин хаталувал ава.

Н.Павлован фикирдалди, ихтиин мярекатар лап тімил касарин иштираквал аваз кылы тухайтта хъсан я. Ағылайриз күллугъязавай жуъреба-жуъре идарайра мукъвал-мукъвал дезинфекция авунихъ еке метлеб ава. И шарттар кылиз акъудавай къайдайрал государстводин талуқъ органды гузчывал тухун чарасуз я. “И жигъетдай кылы тухузтай ківалахдал гъам министерствояр, гъамни муниципалитеттін администрацияр желбаң қланда”, - алава хъувана Роспотребнадзордин кылы.

Абдулпатах Амирханов Н.Павлован теклифрихъ галаз рази хъана ва бязи ресторанри, кафеири, тайнарнавай къайдайрал амал тавуна, йифен 11-далай күлухъни ківалах давамарзаяйдал совещанидин иштиракчырын фикир желбна. Ада талуқъ органрал и жигъетдай ахтармишунар тухун ва къайдаяр чуэрзаяй дұышушринген вилик пад күн тапшурмишина.

Мярекатдин сергъятра аваз РД-дин здравоохранениндін министрдин везифаяр вахтуналды тамамарздавай Жамалудин Гъажибрагимовни рахана. Ада хабар гайвал, республикадин 55 дұхтурханада коронавирус ақатнавайбурун патал 3700 чарпай кардик кутунва. Тек са Махачкъалада абураз къадар 1800-дәв ағылайза. Санлай къачурла, алай вахтуна 592 чарпай азад я.

“Коронавирус ақатнавайбурухъ гелькъевзай дұхтуррин къадар 4600-далай алатнава. Министрстводин пешекарри ківалин шарттара азардихъ галаз женг тухузтайбуру бес къадарда дарманралди таъминарун месэла къетен гузчывилк кутунва. Дарманар маса къачунин карда ақалтзаяр татуғайвилеркай чна гъилегъилди Урұсатдин здравоохранениндін министерство, Росздравнадзордин Дагъустандын авай Управление хабардарзава”, - алава хъувуна Ж.Гъажибрагымова.

РД-дин Гъукуматдин Председателдин Сад лагъай заместителдин везифаяр вахтуналди тамамарздавай Анатолий Къари-

бова къейд авурвал, ківалин шарттара сағъар хъийизвайбурун патав вахт-вахтунда дұхтурар-пешекарар ағакъарун патал 139 улакъирин ва таскайрин (абур патал государстводин бюджетдай кылдин пулдин такъатар чара авунва) күкмекталди азарлубур авай ківалерив дарманарни ағакъарзала.

А.Амирханова алава хъувурвал, бязи районра и макъсадриз анжака са улакъ чара авунва. Ада А.Къариволов и месэладай кыл акъудун ва арадал атанвай гъалариз кыметтін тапшурмишина.

Гүльгүнлай Дербент ва Хасавюрт шеъъерин, Ноғай, Унцукул, Хунзах районрин администрациярын кыллери муниципалитеттін арадал атанвай гъаларикай ва тұғывалдин вилик пад күн патал чайрал къабулзаяй серенжемрал ихтилатна.

Лагъана қланда, коронавирус ақатнавай ағылайривай вахтунда чипкай хабар гуз жедайвал Дагъустандин медуниверситеттін сад тир call-центр арадал гъанва. Адан нұмра 122 я. Коронавирус ақатнавайды тайин хъай дұышушра республикадин ағылайривай и нумрадиз зенг ииз жеда. А.Амирханова ихтиин централ яр гъар са шеъерда, районда арадал гъунтапшурғын гана.

Мярекатдин сергъятра аваз Каспийск ва Избербаш шеъъерар хъсан еридин хъвадай целди таъминарун месэләйларни веревирдна. Каспийскдин мэр Борис Гонцова хабар гайивал, марфар къунин нетижада Октябрдин инъилабдин тұварунихъ галай къаналдиз чиркин ятар, селлер аваҳнава ва нетижада яд рғыгуль хъанва. Алай вахтунда шеъердин руководстводи арадал атанвай гъалар арадай акъудун патал серенжемар къабулзала. Избербашдин мэр Мегъамед Исакъовани шеъерда хъвадай цин ери хъсанди түширдакай хабар гана. И месэладай талуқъязыреспубликадин руководстводи кылдин совещание тухудайвал я.

Гегеншздиз РД-дин Гъукуматдин сайтадай кіелиз жеда.

Нұмрадай қела:

ЖЕМИЯТ

Ихтиярикай менфятни къачуна қланда

...Газа вахтара чи инсанар законриз талуқъ месэлайрип “гъа хъайивал хъу” лұғыз эгечізала. Виридалайни кылдин месэла ва я чи инсанрин синих ам я хын, Россиядин ватандашар патал Конституцияда тайнарнавай ихтияриз, азадеилериз, көзілшілдериз талуқъ статьяяр, гъукуматди акъудавай законар, уълкеедин президентдин указар, къараары чирзава.

► 2

ЖЕМИЯТ

Ағылайрин саламатвал хъуз...

Седредин Жафаров полковник, сиясатчи хыз, алимни я. Ада 1992-йисуз “Захиста прав человека в современном международном праве” темадай агалкъунралди юридический илімрін кандидатдін дөрежесін хвена.

► 4

ЧІАЛ

Гай лугъудай кас жедатІа?..

Заз ихтигин са теклиф гуз қланзала: чахъ авай гъуырметту алимар (абурун къадар лап тімил хъана), са бязи муаллимар санал ківат хъана, са нормадал хүн гөрек. Гъелбетда, им регъят месэла туштланы, чна зегъмет чуғун чарасуз я.

► 6

ОБРАЗОВАНИЕ

Муаллимар патал

Центрайра чиреилер къаучун пулсузды жеда ва сифтегъан үйсуз иниз тахминан 5 ағызур педагог желбайвал я. Центрайрин ківалах образование виilkidи тухунин карда алай аямдин гъерекатар гъисаба къуна тұкыуынавай инновациядин технологиярал бинеламиш хъана.

► 7

МЕДЕНИЯТ

Ахцеғырин тағындын муть

...Дүньяда и жуъредин анжака 2 муть жа. Сад - Ахцеғыз, мұкыбынин - Европада. Виши исалайни газа вахтунда жемяттіз күллугъязавай Ахцеғырин муть-юбилияр, гъелбетда, аквадай гъалда күгъыне хъанвай ва ам үзүи хъувун чарасуз тир. Гъавиляй Ахцеғыз райондин кыл Осман Абдул-керимов тектіліларды жавабдар и ківаллахдив чакадин карчи, меценат Абдул-Керим Палчаев эгечіна.

► 10

ХАБАРАР

Пешекарвални гъакъисағын къалурайла...

...Ада гъар вакъра хайди тир Къурушин хъуре (Хасавюрт район), пулсуздаказ меслятар къалуруналди, ағылайриз күмекар гузев. Дүньяда чыланай тұлғывал себеб яз, алай йисан апредилай гъар вакъра ватанэгълириз месляттірліді күмекар гудай серенжем кылы тухуз жезвач.

► 12

Россиядин Игит Радим Халикован 50 йисаз талукъ яз

Нариман ИБРАГЫМОВ

(Эвел 48-49-нумраира)

Къагъриманвал

Радим армиядай 1992-йисан зулух хтанай. Хуруун къетленвални ам я хы, ина гъарса хизандин цийивал, шадвал, мянекат вири жемятдинди жеэва. Радим чин-гъил чульхуз, къвалинбурух галаз хваш-беш ийизни ага��ч, адаа хвашкади лугудайбур къвез башламишна. Миресар, къуншияр, дустар, къавумар...

Радима райондин милициядиз фин къетлина. Милициядин отделенидин начальники Радим хушдиз къабулна, адаа гвай документар акурла, шадвали къалурна.

- Чаз вун хътинбур къанзывайди я, - лагъанай ада. - Къыхъ араз, пуд вацра вакай стажер жеда, ахпа вун, гъакъыкы работник хызы, приказдиз яда.

Пуд вацра Радима стажер яз дежурство-яр тухвана, райондин центрада, чехи хурера сеинвал хулинин мянекатра, рейдра иштиракна, гайи тапшуругъяр къилиз акудна. Ахпа милициядин отделенидин начальники вич тухтай гъалдиз Радимаз гъык лугудатла чир хъана. Вучиз ятланы начальники ам, гъар жуыре багъянар акудиз, къалахал къабулч. Ажгуу акатнай жегылдик.

Рикл авай итимдиз хъел татана амуъдани? Радим, документар вахчуна, Белиж поселок-

Къуд касдикай ибарат военныирин хизан цийи чакадиз юзана. Багърири абур сефилвал къаш рекъени тунай.

Такур чакайриз акъатайла, чара инсанрин арадиз аватайла, гъалар са акъван къулай-бүр жедач. Къуд патахъай дарвал, заланвал гъисса, гуя са гылынин ятланы тақвазай къувватри вун чулькъвеза, агајарзана. Кирида къунвай къвалера амукъазавай, гъинихъ килигайтланы дагълар, рагар аквазай ва танишар авачир чакада Сечмегулья вич гъакл гъиссазай.

Датланы аватзавай түлиди къванцайни төлкөн акуддайвал, Сечмегулья яваш-яваши мишекъат шарттарив вердиш хъана. Зур ийини алатнач, Радимаз мад рехъ акутна.

вания. Ина вижевай дугунни авай. Югъни гульпышанди тир. Къяз акъатнавай дагълари, ягъвари руыгъда къетлен гъиссерал чан гъизвай. Къве-пуд пограничники цай хъийиз, балугъяр чраз, шишкабабар ийиз къумекна. И югъ Сечмегулья ваялар патал пары шадди, руыгъдиз сеинвал гъидайди хъана. Ада мад сеферда вич бахтла дишегъли тирди къатланы. Къве юкъуз санал хъуни са вацран дарихви-лерни квадарна. Амма...

Пуд лагъай түкъан экунахъ вири "боевой тревогадин" сириставди ахварай акудна. Ха-бар лап чуруди, гыч гульлемиш тавунвайди тир: "Бежтадин застава, цай къуна, кузва".

Хабарди гульгульяр тежедай къван чур-натланы, Радима фад-фад пограничникар, сер-

- За фикирнай, на чун иной хъфида хабар гъанва, - сеиндиц рахана паб.

- Секин хъухъ, зи шараг. Ваз чизва эхир, абур акл, ваз къандайвал жезвай крат туш. Къве ийсалай чун Каспийскдиз хъфида. Заз лап чехи командирди хиве къунва. Къве ий-салай. Ругуд ийс ина акудна, къве ийс вуч я къван? Акваз-такваз акутада. Ахпа чун Кас-пийскда яшамиш жеда.

Ша, чна са тимил веревирдер ийин. Радим Халиков 1992-йисан зулуз старший сержант яз Россиядин армиядай хтаны. 1994-йисан февралдиз ада икъардин бинедаллас Белиждин пограничникин центрада къуллугъиз гатгунна. 1996-йисуз адаа Дербентдин погра-

ничный отряддиз теклифзава. Юкъван ма-хус технический образование авай ва армиядани танкунин экипаждиз, отделениди рег-бервал ганвай Халиков Санкт-Петербургдин офицерар гъазурдай артиллериядин академиядиз ракъурзана. Келунар күтъягъял младший лейтенант Хунзах районда авай погранотряддиз рекъе твазва. Са ийсалай (1997-йисуз) лейтенант Радим Халиков "Бежта" погран-заставадин начальникдин заместителите тайнарзана. Москвадин военный институт ақылттарай (къуллугъни ийиз) Абдулхаликъан хин къуннерал 1999-йисуз старший лей-тенантвилли пагонри нур гузва. 2002-йисан ноябрдиз капитан Халиков "Макок" погран-заставадин начальниквиле тайнарзана. 2003-йисан зулухъ адаа майорвилин чин гун патал документар гъазурзана ва абурул генерал-лейтенант Стрельцов къул чугвазва. Ам Москвадин военный академиядик экечиз гъазур хъанвай. Ватан патал намуслувиелди къуллугъдай, еке дережайрин иеси жедай къастар авай...

Амма къисметдив маса, къаралух хабар гвай. Садани гульлемиш тавунвай, садан рикелни татай. Мусибатдин хабар. Халиковрин рикл чухай хабар. Умурърдин дад, тял квадарай хабар.

2003-йисан 15-декабрь. Цумададин РОВД-дин Бежта поселокдин милициядин отделенидай РД-дин МВД-дин дежурнайди ма-лumat къабулна: "Екъунин сятдин пуда ядай вири журедин яракъралди таъмин тир 50-дав ага��на боевикар Цунти райондин Шаури хур-руз таъхъна. Чадин инсанрикай къуд итимни залуквиле къуна, абур Россиядинни Грузиядин сергъитдил эляччадай ният аваз, Цунти райондин Махаматли хурь галайвал фена.

Макок хуруун патав гвай заставадин пограничникиз чипкай "хабар" гана бандитри рехъ давамарна. Ииф тиртлани, дагълар, ре-къер живеди, муркади къунвайтлани, 9 кас пограничникар боевикрин гульгульяни фена. Абуру пограничникар атун гульлемишавай ва хурук акатнамазди заставадин начальник, ирид пограничник ва шофер яна къена".

29-январь. 2004-йис "Ярагъ-Къазмаяр" погранпунктуна аскерар яшамиш жедай цийи комплекс ачхуниз талукъ мянекат къиле фена. Анал РФ-дин ФСБ-дин директор Н. Патрушева Радиман юлдаш Сечмегулья Игит-виллин гъед вахкана.

Гъа ихтиян къагъударвал себеб яз Халикова Сечмегулья Махачъкала шегъердин юкъни-юкъвал къуд квартирдин къвале яшамиш жезва. Ада Каспийскда пограничникин къуллугъдин управленида къвалахазва. Рушар Мильянади Дагъустандин ва Изминади технический университетар күтъягъяна. Чин хизанар галаз абуру Красногорск ва Тверь ше-гъерра яшамиш жезва. Хва Рустама дахдин баркаллу кар давамарун къетлана, ада Санкт-Петербургдин кадетрин корпусда келезава. Күрелди, Игитдин хизанди къулайвал, къай-гъударвал гъиссазва. Гъавият Сечмегулья Буньямудиновна виридалай разиня.

Халъдин исляявал патал чан гайи хва халъдини, ульквидини, байгърийрини рикл хуруз. Радима сифте къуллугъиз этчай Белиждин пограничный частуна адана ва мұнкуз мұнжуд игитдин тіварарни кхъенвай обелиск кхажнава. Гъа ихтиян журедин обелиск "Макок" заставаданы эцигнава. Душманихъ га-лаз ягъунар хъайи чакада Радиман стхайри ме-мориальный доска ачухна. Къулан Стапларин юкъван школадиз ва хуруун къуедиз Халикован тівар ганва. Эх, игитар, къегъал рух-ваир са чавузни чи рикелай фидач.

Буржилиз, намусдиз вафацу яз

да авай военный частуниз фена. Гена анин командир са гаф гвай, лайхху, намуслу инсанырз къимет гуз жедай кас тир. Ада са югъни яргъал төвгъена, Радим Халиков контрактник яз военный частуниз къуллугъудал къабулна.

- Лап хъсан хъана, зи хва, - развалнай дахдини. - Белижни чи япал алай чка я. Клан хъайивалди, хъквезд, хъфиз жеда. Мубаракрай, хва, къуллугъ.

Мехъеррил гульгульяни са гъафте алатайла, Радим къалахал Белиждин военный частуниз хъфена. Кирида къвал къуна. Са вацралай аниз цийи свас Сечмегулья хутхана. Экунахъ къарагъиз, Радим къуллугъудал фидай, нянихъ геж хкведай. Суса ваҳт къавале акуддиз, ада вичиз машгъулатарни жағурдай, сун гъаларикай гульпүттар, жи-летар храдай. Къвал къақъажун, пек-лек чуюхън, хурекар гъазурун хътин къайгъурини дарихвал квадардай. Радим хкведай, къвал чимивилив, берекатдив, хуш гъиссерив ачлайдай. И легъзяр патал дишегъли вири эхиз гъазур тир. Ял ядай йикъара Къулан Стаплар, Советскийдиз хъфидай, диде-бубайрап къиль чугвадай, абурун кефияр ачухардай.

Сечмегулья къавал залан жедай вахтни хъана. Радима свас дахрин патав хутхана. Вич гъа юкъуз военный частуниз хъфена. Гъа и нянихъ Сечмегулья къати талар зурзурна. Ханпери диде гъасытда гъавурда акуна ва ада свас тади гъалда больницидиз ага��ъарна. Гъа и ийифиз Сечмегулья цукъведиз ухшар руш хана. Къве гъафтедилай хтайлар, Радимаз сусан къужахда бицек аваз акуна. Сив ахъа хъана амуъкъна жегъил буба.

Къуллугъ авур ийсни зуралай Радим Ленинграддиз көлиз ракъурна.

- Зун ана жедайди пуд варз я, - лагъанай Радима. - Келна хкведа.

Сечмегулья къед лагъай руш хана. Младший лейтенантвилли чинда аваз хтайлар Радим Халиков Хунзахиз, минометный батареядиз рекъе туна. Белиждин частунихъ галаз хушвилледи чарани хъхъана. Даҳдинни баҳдин гульгульяр са тимил серин хъана, патав гвай, жуванбур авай Белиждай Хунзахиз, дагълариз ракъурун абурун хуш хъаначир. Вучдай, военныйдиз буйргут инкардай ихтияр авайди туш.

Идан гъавурда Абдулхаликъ аавазай.

Даҳдивай, иранбубадивай разивал къа-чунна, Радим Москвадиз фена. Са вацралай ада вич институтдик акатнавайдан гъакъиндай телеграмма яна. Ам меркездай шаддиз, душмандин къеле къачур хъиз, хтана ва къул-лугъ давамарна.

Са тимил вахтни алатнач, Халиковаз нубатдин чин гана ва ам цийи къуллугъудал, Бежтадин заставадин командирдин заместителите тайнарзана. Амма Бежтадиз, мадни винелди, къакъан дагълариз, ракъурзана лагъай хабарди Сечмегульлан кефияр лап чурна.

- Адалай гъейри маса чак амачирни? - акутна дишегълидай наразивиледи.

- Завай хабар къавайди тиртла, за Къулан Стапл, я Ярагъ-Къазмаяр хъядай, - жаваб гана Радима. - Амма вуна вун офицердин паб тирди рикелай ракъурзана.

Бежтадиз абуру ийфиз ага��ъна. Военный машин ақывазна. "Ага��ъна", - рахана шофер. Радим эвичина, папаз, аялриз къумек гана, шейэрни аудудна. Сечмегулья инихъ-анихи таш-машна, мичи ийиф я ман, ийифен кварамлух. Къуд падни девлеринин аждагъанрин вилаят хъиз акувазай. Халиковар патал четин уймуър башламиш хъана.

Сад лагъай майдин сувар санал къейдна, Мушакдин поступнал фенвай Радим хтун тавуна варз жезвай. Цразва рикл дишегълидии. Патав дерт-тъам ахъядай са кас къувани гвач. "Пака комендатурадиз фена Радимахъ галаз телефондай къувани рапортан къаланда, - фикирна Сечмегулья. - Пограничникарин суварни жезва къван, хквен тийиз хъайитла, табрикин акувазай.

Нубатдин сеферда Радим къвализ хтайлар, Сечмегулья акуна, гъульпук руыгъдин деринра къуна хъуз тежедай шадвал ква. Ди-шегълидии риклай хиял фена: "Белки, чун иной хъфизватла? Радим гъахъти хабар гваз хтавната?"

- Зун пакадин йикъалай "Макок" заставадин начальник я, - лагъайла, Сечмегулья ганда акувазай. Гъа ихтиян дишегъли суст хъана ва яваш-диз гъульпук къавачерив акукъна. Вилерай ири накъвар акувазай.

- Я руш, вахъ вуч хъана эхир? - Радим адуз тамашиз амуъкъна.

Диде шехъиз акуяларни шехъна. - Я руш, я чан ширин, на вучзава эхир? На зи рикл акудмир тун.

Агъалийрин саламатвал хульз...

Мегъамед ИБРАГИМОВ

Седредин Жафарович ЖАФАРОВ. Къизилпурт шеңгердин кылин сад лагъай заместитель яз квалахазавай адап тівар Дағыстанда газафуруз таниша. Вичин вири умумыр къанун-къайда хуңиз, жемиятдин къуллугъуда ақтазалыз бахшнавай къорушви хи и йикъара вичин 70-йисан юбилей къейдна.

Хейлин йисара К.Марксан тіваруныхъ галай колхозда квалахай намуслу дагъви Жафар Жафарова вичин веледар хай чалан, чилин къадир авай халис ватанпесар яз чехи авуниз къетлен фикир гана. Ада вичин умумырдин юлдаш Сүргөндиҳихъ галаз санал руруд веледиз - къуд хизни къве рушас тербия гана.

Рухваляр байбұрын дамақ, Ватандын даяхар я лугъуда. И гафарин керчеквал, Жафароврин хизанды тербияламиш хайи рухвайран умумырдин рекъерихъ галаз таниш хаййла, мад сеферда субут жезва. Абуру хайи хуърун тівар неинки са Дағыстанда, гъакын къецепатан улквейрани машъурзала. Лагъана кланда, стхайри-Жафароври вирида чин умумыр къанун-къайда хуъдай органрихъ галаз алакъалу авуна ва къенин юкъузни къегъалвилелди Ватандыз къуллугъ авун давамарзала. Эскер Жафарова ФСБ-дин академия ақылттарна. Алай вахтунда ада Урұсадын Тұркияда авай Векилханада сад лагъай секретарь яз квалахазава. Генерал Рамазан Жафаровани хейлин йисара жуыреба-жүре улквейра Урұсадын Яракылу Къуваттрын векил яз зегъмет чуугуна. Эхиримжи са шумуд йисуз ада РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместителдин везифаяр тамамарзала. Гъадани ФСБ-дин академияда келна. Ризван Жафарова медицинадин академия ақылттарнаттани, стхайрилай чешне къачуна, вичин умумырни военный рекъиҳихъ галаз алакъалу авуна. Ада Дағъларин улкведин сергъятар хуъдай къушунра военный духтур яз зегъмет чуугзвана.

Стхайрикай виридалайни чехида - чи мақъаладин кылин идит Седредин Жафарова Саратов шеңгерда милициян шкология, гүльгүнләй СССР-дин МВД-дин академияда чирвилер къачуна. Къанун-къайда хуъдай органрин къурулушда квалахазавай йисара дидибаш къорушвиди Хасавюрт шеңгердин ГАИ-дин начальникдин везифаяр тамамарна, Къизилпурт шеңгердин ОВД-дин реғбервал гана. Квалахдин рекъе душушш хайи гъар са имтиянандыз Седредин Жафарова виклергүлелди дурум гана, вичин тіварцел леке гъидай краиз рехъ ганач, гъар са кардивъяхъ газ эгечина. Къе Республикадин жүз-

реба-жүре пипера адап ийизвай гъурымет и крарин нетижя я.

Пенсиядиз экъечайдалай күлүхъ хейлин йисарин текриба хуанвай Седредин Жафарович сиясатдал машгүл хана. Адакай пуд сеферда Къизилпурт шеңгердин Собранидин депутат хана. 1999-йисалай къенин йикъалди лагъайта, ада шеңгердин кылин сад лагъай заместитель яз квалахазава.

Лагъана кланда, сад лагъай заместитель яз, Седредин Жафарова шеңгерда къанун-къайда, жемиятдин хатасузвал хуңин месэлайрин патахай жаваб гузва. Кылди къачуртта, ада Къизилпуртдин къанун-къайда хуъдай органрин квалахдал гъучивал тухуза, терроризмидиз, экстремизмидиз акси яз къабулзаявай серенжемра, тешкилзаявай мэрекатра иштирекзала, шеңгердин "афган-вийрин" советдин куратордин везифаяр кылы тухуза. Жегъилрихъ галаз квалахазавиз С.Жафарова къетлен фикир гузва. Малум тирвал, эхиримжи йисара, интернетдикай менфят къачуна, рикле чуру ниятар авай ксарай абарат көретпіри хейлин жегъилар чин жергейриз чуугуна, дүз рекъелай алуудна. Абурун чилина гъатай газаф къадар жегъилар телефони хана. Улкведен, региондин дережада аваз къабулзаявай серенжемрин нетижада и кардин вилик пад къаз алакъанва, тахсиркавилерин къадар тыммил хана. Ятланы, бушвална вике къведац. И кар хейлин йисара МВД-дин къурлушда квалахазавай Седредин Жафаровани хъсандиндиз къатлұза. Ақалтазавай не силріз дұзгүл тербия, Къизилпурт шеңгердин жегъилріз жуыреба-жүре рекъерай күмекар гүнай Седредин Жафаров РД-дин лайихұл насыгъатчи лагъай тіварціз лайихұл хана.

Седредин Жафаров даттана квалахдин яңа ава. Коронавирусдин түгъвал пайда хайдалай күлүхъ ада Къизилпуртда кардик кутунвай Оперативный штабдиз реғбервал гузва. Имни еке жавабдарвал я. Оперативный штаби кылы тухузвай квалахдилай, къабулзаявай къарарралай шеңгердин ағылайрин сағъламвал аслу я. Гавиляй ам и месэладів мукъятивелди эгечізва.

Къейд ийин хыи, Седредин Жафаров полковник, сиясатчи хызыз, алимин я. Ада 1992-йисуз "Защита прав человека в современном международном праве" темадай алакъунралди юридический олимпин кандидатдин дережани хвена. Спортивдин рекъиҳин адахъ хейлин алакъунар ава. Ам жеңиль вахтунда боксдал машгүл хана. 1973-йисуз адакай боксдай СССР-дин квениквевишинин ақъажунра гимишдин призер, 1974-йисуз СССР-дин учебный заведенийнин чемпион ханай...

Бубади гайи насыгъатар Седредин Жафарова вичин веледизни гана. Умумырдин юлдаш Шагынабатахъ галаз санал чешнелу хизан арадал гана. Абурун хизанды чехи хайи пуд веледдини алай вахтунда чин пешейрай намуслувлелди квалахазава.

Седредин Жафарович Жафаров "Лезги газетдин" редакция патални багыри кас я. Хайи чалал ақалтазавай газетдин тираж артух хуңин вичин пайни кутазвай ам чи вафалу амадагрикай сад я. Баркалду ватанэгълидихъ, чехи дустунихъ чандин сағъвал, яргын умумыр, хизандын хушбахтвал ва чехи алакъунар хуң чи мурад я. Юбилей мубаракрай, Седредин Жафарович!

Жемият

Веревирдер

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадын отделдин редактор

И веревирдер кхын иззун Халкъарин садвилин суварин юкъуз, 4-ноябрдиз, чи телеканалрай авур са бази рапхунри, "перестройщикери" ССР хын иззун улкве чукуррайдалай күлүхъ, чиз "идеологиягерек түш" лугъуз, гъакъыттада лап чулав ва гъакъван хаталу фикирлар, вязер ақылтазавай не силрін мефтілер тун патал "жент" чуғазвай цийи "либералринни" "демократтин" къурурукпра - лацу тапарри мажбурна.

Сад лагъайди, тариҳда идеология ава-чир (коммунистрин, монархистрин, идеалистрин, нацистрин ва икмадн) вахт, об-щество, къурулуш хъайиди туш.

Къед лагъайди, са идеологиядиз (фа-гъум-фикиррин квятландыз, обществодин руғындин бинейриз) вай лугъунни, адап чка маса идеологияди къазвайди я. Ииф ава-чир, - югъ, югъ ава-чир, ииф жедайди хъиз. Коммунизмидиз вай лагъана, вагъши базардиннин тарашунын, сада-садаз күр гүнин идеология, илимлүвилес вай лагъана, руғынаныл вилик кутазвайди хъиз...

Ликан империядикай ССР хын, дүньяда вичелай чешне къачур, вири ампайри вичайкай вил къягъай зурба держава хъайнай! Улкве гъакъван мягъкем къеледиз, инсанарни сада-сад хуъдай стхайризи вахариз элкъвенай. Инсанриз инсанвал, азадвал, риклиз клан чкада квалахун, зегъметдай гъалаллу гъакъи къачун, пулсуз келенүү, медицинадин ва маса къуллугъар вуч ятла чир хъайнай...

Чехи Октябрдин революциядин агал-кунди Чехи Гъалибвал къачудай мумкин-вални гайди "либералриз" инкарыйыз. Амма...

Егер ихтын агалкунриз тариҳдин "рагъулар" лугъуз хъайитла, чи къенин аямда 90-йисарилай инихъ "либералрини" "демократи" түретмишнавай ва вилицди тухувай къаришмадиз вуч лугъуда? Девирдин эквер лугъудан? Азадвилин шекер лугъудан? Гъакъван ачук рекъер лугъудан? Россиядин империядикай вуч ама къе? Ни чукурна улкве? Низ багышна чи девелетарни гъуруметар? Вуч ама чи халкъарин садвилкай, дуствилкай? Гъикл яшамиш жезва зегъметчи инсан? Гъихын "демократия" чак чи күд атаптай гъужум-зала? Чи жеңиль не силрін мефтілер гъихын тъадирлру, къудратту тариҳдин чирвилер твазва?

Вуч мариат хъсанди яз къалурзала? Россиядин империядин вилицан мулкарал вуч керематар къе тешкилзала? Украина-

Тариҳдин "рагъулар" ...

Либерализмдин идеологияди вири де-вира женгивилинни иgitviliin ивирада къайгъусувилинни марифатсузвилин, ақылттай хайнвилин ивирадылди эvez авурди я. Гилани либералрин къилих, чипиз хийир авай чкада идан-адан вилик ялтахвал авунин, дустни душман какадарунин, буш хиве къунринни куру эвер гүнрин къаришмада инсанар батмишарунин къастаринди яз амайди абурун вири рахунри ва къалурзаявай чешнегири субт-зала. Гъахын хайнвилин чешнегири вири дүньядиз коммунист М.Горбачева ра-ижна...

Чи девирдин кылин либерал жанаби Жириновскийди, гъихын месэладикай итилат күдайтани, вири бедбахтилерин тахсиркарап "коммунистар" - Ленинни Сталин я лугъуда. Адахъ галаз гъамиша зил къазвай Сванидзе хын обозреватели, большевикар "бандитар" тир, абуру кылиз атуни Россиядин анжак бедбахтилер гъана лугъуз, тариҳдай вичин "тар-сар" гузва.

Гъахын политологи, Россиядин та-риҳда виридалайни "бахтл" вахт Борис Ельцинан девир тир лугъуз, жегъилрин вилик лекцияр келезава... Амма Россиядин вири экономика тармарна чукуррайди, адакай Америкадин амтайриз тарашиз не-дай хвас, хъурдай аюх авурди акваз-вач. Советтин күшунар Германиядай ах-къудайла, хъванвайди кылиз янавай президентди немесерин вилик къульер вич "бахтл" тирди субутун патал авунай. Ихтын карди чи иgitviliin тариҳ, чи бу-байрин рехъ вири усаларнанчи? Къуд-ратту Россиядикай террористринни наркоманрин, ичкибазынни чалкечиррин, къекъверагрин улкве авун бахт-лувал я жал?! Күрелди, ибуруз яб гайитла, 400 йис идалай вилик, Россияда бо-ярринни килисадин къуллугъчийрин чулау вестейриз, гъар садас вичин ве-кил тахтуниз хажиз кланз, сада-сад күд-заявай шартларга полякрин шарлатанриз Москва гъакъван реғъявилелди къачудай мумкинвал гайи вакъиярны Октябрдин революциядин метлеб сад хътинбур тир "гъулгъуляяр" (?).

Мегер ибу коммунистрин, большевик-рин "рагъулар" яни? Бурукъуда бурукъуда даз мву лугъудайди хъиз, и цийи "тарих-чийриз" "чулавар" нивай аквазва?.. Вужар я гъакъикъи "чулавар" түретчи, руғындин амадагар?

Иккя чакъ халкъарин садвал - чи суварар амукъдан?..

Проектар - умурдиз

Хазран КЬАСУМОВ

Эхиримжи вахтара Сулейман-Стальский район яшайишдин, экономикадин, культурадин ва маса рекъерай йигин еришралди ви-ликиди физва. Муниципальный райондин кыил Нариман Абдулмуталибова къейдзаявал, и квалахизи района мили проек-тар ва госпрограммайар умурдиз кечирми-шуни күмек гузва.

Малум тирвал, районди "Образование", "Здравоохранение", "Хатасуз ва еридин автоМобилринг", "Хурун мулкар тамамдақаз ви-ликиди тухун", "Экология", "Алай аямдин школа", "Миҳыяд", "Инсанар яшамиш жезвай чка ва шегъердин шартар" мили проек-тара, республикадин "100 школа", "Ча-дин теклифар" проек-тара, "Хуриерин мулкар тамамдақаз ви-ликиди тухун", "Земский дух-тур" госпрограммайра иштиракава. Абурун сергъятра аваз райондин ва хуриерин рекъе-ра, күчира кыр цана, ремонтир квалахар тухвани, хуриера общественный мулкар дүзмишна, дараматар эцигна, газа школайрин дараматар хысан гъалдиз хана.

"Алай аямдин школа" проек-тардай Къасумхурун 1-нумрадин юкъван школада цифровой образованидин ва гуманитарный профильдин "Точка роста" центр арадал гъана. И кар патал дарамат райондин бюджетдин тақъат-рин гысадбай ремонтна, ана эцигдай тадара-кар Дағыстан Республикадин образованидин ва илимдин министерстводай хана.

Вини Хъартасрин, Птидухурун, Качалхурун ва Татарханрин школайра чими ий-дай системаяр түккүр хуванин тегъер хъса-нарунин, къазанханаяр ремонт хъуванин, да-кълар ва раклар дегишарунин квалахар акъалттарнава. Иисан эхирдалди ихтиян квалахар Агъа Хъартасрин ва Испикрин школай-рани тамамарда.

2020-йисуз районда "Земский муаллим" проек-тар умурдиз кечирмишиз гэчина. И программадик Кварчагърин юкъван школада ин урус чалан ва литературадин муаллим Лейла Темирханова ва Зизикрин юкъван шко-лайдин инглис чалан муаллим Регина Гъажикеримова ажатна.

Образованидин хиле хъсанвилихъ кыле физава дегишверикай раҳадайла, къейдийиз кланзана хви, Агъа Стап-Къазмай-рал 400 аялдиз чакаяр авай пуд мертеbadин ва Алкъвадрал 110 аялдиз чакаяр авай къве мертеbadин школайрин дараматар эцигунин квалахарни кыле физва.

Райондин образованидин управлениди 8 школада модульный пищеблокар эцигунин ва Сийидрин юкъван школада пищеблок тамамдиз ремонт хъуванин патахъай арза ганва.

Районда здравоохраненидин хилени мили проек-тар умурдиз кечирмишава. Райондин центральный больнициди рентгеновский флюорограф, ЭХО-КГ тухдай мум- давам жезва.

Цийикла түхкүр хъувана

С.-А. АБДУРАШИДОВ

Рутул райондин Хъульпудрин хурие Ватан хвейи къе-гъял рухвайриз эцигнавай обелискдад килигдай гъял алама-чири. Хурун администрациядин килин күллугъадал хягъяй Генадий Агъамироева сифте нубатда гъя и кардиз фикир гана. Хъульпудрин къегъял рухвайри Гъалибилик чин пай-ни кутуна. Дяведин лап четин иисара хъульпудвир патал хуриерай (Иче, Играхъ, Лакцун) къевзтай аялар мектебдин интернатда ва чин квалахарни хвена. Хурие амукъайбуру май-иштада зөгъмет чигуна. Тарихда виридалайни газа ивижар экъичай залум дяведа хъульпудвир къегъалвипер къалурна. Абурун тъварар, крат эбди авун патал обелискни хажна.

Рутул райондин Ватан хурие 1200 къегъял хва дяве-диз фена, 204 кас анжака са Хъульпудрин хурия тухвани. 1975-йисуз эцигай обелискдад дяведа телефон хъайи аскер-рин тъварар алацири. И памятник цийи кылелай лацу цалцым керичрикай лап мешреб алаз түккүр хъувана. Адан вилик чинал ва къве квалахарни дяведа чанар гайи къегъалрин тъварар къизилдин гъарфаралди къе-нева. Ватан хвейи къегъял рухвайрин гъунарлувириен лишан тир зурба имарат хурие хъунал хъульпудвир шад я. Дяведа телефон хъайи аскеррин багърийри чин гъунарлу рухвайрил дамахзава.

кинвални авай УЗИ аппарат ва видеоколо-носок къачуна. Медицинадин "Тади күмек-дин" автопарк тамамвиледи цийи хъувуна.

Коронавирусдик начагъбур сагъарун патал рентгенаппарат, кислороддин 10 концен-трапторар, 30 пульсоксиметр, гъавадин 20 ре-циркуляторар, азарлуйрап гъзвичвал туху-дай 5 монитор, портативный 3 спирометр, бесконтактный 15 термометр къачуна.

Алай иисуз Цумурин хурие модульный ФАП монтаж авуна ва ишлемиш вахкана. Цийи Испикрин хуриени ихтиян ФАП эцигна. Алай вахтунда анаг тадаракламишунин квалахар кыле тухуза.

Райондин центральный больница патал компьютерный томограф тадаракламишдай са мертеbadин дараматар эцигунин квалахар кыле тухуза.

"Земский духтур" госпрограммадин сер-гъятра аваз эхиримжи 2 иисуз районда 5 пешекар квалахадалди таъминарна.

Нариман Абдулмуталибова къейд ийиз-вайвал, райондин здравоохраненидин меце-натри, мергъяматлувилин фондари күмекар гана. Икк, апрелдин вацралай "Рычал-Су" заводди ЦРБ-дин инфекцийрин отделенидин 10 кас медработнициз гъар вацран мажибар тайнарна, гъакин райондин центральный больницацадиз 300 агъзур манатдин къимет авай медикаментар, тадаракар, герек маса шейэр къачуна.

Чи баркаллу районэльи Салман Бабаева Сулейман-Стальский район вилик финин фон-дуниз 5 миллион манат пул гана. И пулунин тақъатрин гысадбай ЦРБ-дин медицинадин тадаракар маса къачуна, коронавирусдин ин-фекциядик начагъ хъанвайбур сагъар хъуву-на иштиракай духтурриз ва маса медкъул-лугъчийриз ашкыламишдай пулар гана.

РФ-дин Государственный Думадин де-путат Абдулгъамид Эмирғамзаева райондин больницацадиз 65 комплект вирусдик ху-дай (защитный) костюмар, 250 агъзур манатдин къимет авай шейэр раҳкурна.

"Хатасуз ва еридин автомобилринг" мили проек-тардай еке квалах тухуза.

"Къулайлер авай шегъердин шартар" программадик Агъа Стаприн хурун мул-кунал "Женгинин Баркалтувилин" обелиск цийикла түккүр хъувуна, Герейханован ху-рүүн 1-отделенида ва Эминхурие аялрин майданарни галай паркар ачхуна.

"100 школа" проек-тардай 2020-йисуз Къасумхурун 1-нумрадин, М. Къараҳанован тъвару-нихъ галай Кварчагърин, Р. Османован тъвару-нихъ галай Герейханован 1-нумрадин ва Цийи Макъарин юкъван школайра ремонтин квалахарни кыле тухвани.

"Хуриерин мулкар тамамдақаз вилик тухун" госпрограмма умурдиз кечирмишун яз, Эминхурие спортдин майдан түккүрнан ақалттарна, Къасумхурие хъвадай целди та-минарни, Ичинрин хурурз газ тухунин, гъакин мобильный медицинадин центр ва школадин автобус чары авунин квалахар кыле тухвани.

Хуриерин мулкар тамамдақаз вилик тухун" госпрограмма умурдиз кечирмишун яз, Эминхурие спортдин майдан түккүрнан ақалттарна, Къасумхурие хъвадай целди та-минарни, Ичинрин хурурз газ тухунин, гъакин мобильный медицинадин центр ва школадин автобус чары авунин квалахар кыле тухвани.

Юбилейдиз гъазур

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

2021-йисан 21-январдиз республикада шадвилин гъалара тарихдик метлеб авай чехи вакъиа - ДАССР арадал атайдалай ихтиян 100 иисан юбилей къейдда. Идан гъакиндин 28-октябрьдиз РД-дин Къилин везирфяр вахтунанди тамарздавай Сергей Меликова малумарна ва суварин мярекатриз гъазурвал акун патал тешкилтувилин комитет арадал гъана. Къевдай иисуз республикадин вири шегъеррани районна шадвилин журибада-жыре мярекатаркыли тухуда.

КъЕЙД. 1920-йисан 13-ноябрьдиз Тэмирхан-Шурада (гилан Буйнакск) Дағыстандин халкъарин Чрезвычайный съезддик Советрин Дағыстандин автономиядин гъакиндин декларация къабулна. Советрин гъукуматдин патай и документ газа трибуналдик милләттөрнөн краин рекъяр нарком И.В. Сталин экъечина. Съездди Дағыстандин автономия рей-садвиледи къабулна. РСФСР-дин ЦИК-дин Декретдин бинедаллаз ДАССР 1921-йисан 20-январдиз арадал гъана ва гъа иисан декабрдиз Советрин Вири Дағыстандин учредительный сад лагай съезддик республикадин Конституция къабулна. 1921-йисан 20-январдилай Дағыстан Республикади СССР-дин стиха халкъарин хизандик кваз вичин къадим тарихдин цийи чин ачхуна.

И вакъиадиз гъазурвал акун яз, 26-ноябрьдиз Ахцегъер авай шегъердин таъминарни тешкилтувилин комитетдин заседание хана. Ана раҳай Ахцегъер муниципалитетдин къиль Осман Абдулкеримова икк лагъана:

- Дағыстан Республика арадал атунин юбилейдиз талукъ къилин мярекатар

Махачкала ва Буйнакск шегъерра же-датлани, чайрал чнани ам вири районэль-лирин иштираквал аваз лайихлудаказ къейдна кланда. Гъавиляй суварин серен-жемиз виликамаз хъсан гъазурвал акуна, ақалтзавай неслидиз ватанпересви-лин хъсан тарсар жеривал жавабдарви-ливди гэччина кланда. Сифте нубатда рай-центрадани хуриера сангигиенадин жи-гъетдай къайда тун чарасуз я.

Ахпа заседанидал тешкилтувилин комитетдин членри республикадин 100 иисан юбилейдин шадхудай районда 2021-йисуз кыле тухудай мярекатрин тахминан план-график веревирдна. Къильди къяуртла, фикирдик къевдай иисалай райондин "Цийи дүнья" газетда маҳсус рубрикадик кваз гъар са нумрада республика вири тухунник чин пай кутур ба-жарагълу ахцегъийрикай къилди-къильди материалар чап авун, халкъдин милил парталтини хуриекрин йикъар ва ху-дожественный выставаяр кыле тухун, районда жегъиль пианистрин конкурс, чу-банрин юъ, ичерин сувар ва спортдин акъажунар тешкилун, "Шарвил" элосдин сувар, Ахцегъирин 1-нумрадин шадвилин 160 иисан юбилей къейдун, Цыкверин сувар арадал хуун, Кетин дағыдин күквайл экъечина, анал "Дағыстан Республикадин 100 йис" маҳсус лишан хажун, изобразительный искусстводин школа, спорт-комплексдин ва ЦРБ дин цийи дараматар ачхуун, школайра юбилейдиз талукъ вечерар, край чирдай музейда выставка-ярни ачх тарсар кыле тухун, зөгъметдин ветеранар тир машгъур районэльгли-рихъ галаз гуруушар кыле тухун производстводин зөгъметдин, илимдин ва спортдин хилера тафаватлу ксар райондин ва республикадин дережадин наградайралди къейдун ква.

Къизгъин женгерин иштиракчи

Сажидин САИДГЪАСАНОВ

Ватандин Чехи даве-да таълибвал къачуна хтайдурун жергеда Къасумхурун райондин Клахцугъирин хурия тир МИРЗЕБАЛАЕВ Къур-банни авай.

Финляндиядихъ галаз даве башламишайла, училищени күттэйз та-хъана, женгерин иштиракиз Мирзебалаев тухванай. Германиядин чапхунчирини чи Ватандал вегъельда, лейтенант Къурбан Къур-бановица 296-полкуна алакъадин начальник яз къуллугъна.

Мирзебалаев Къурбанан женгерин рехъ Чехословакиядин чилеп ақылтна. Гвардиядин капитан, Яру Гъед ва маса орденинни медалрин сагъиб багърийри шадвиледи къаршиламишай. Ар-миядин къуллугъ ада 1958-йисан сентябрдин вацралди давамарнай.

Къевдай иисалай артух вахтунда квалахна, ахпа ам обкомдин къевдай лагъай секретарвиллил хутахна. Ина са къадар йисара къуллугъна.

Амма даведа хъайи къван залан хирери квалахна да-вамардай мумкинвал тунч. Ада ракъун рекъерин министерстводин алакъадин пешекаар гъазурдай курсарин начальниквиле квалах хъульгунна.

1984-йисан июлдин вацра Мирзебалаев Къурбан рагъметдин фена. Ада са руш хъана. Медицинадин илимрин доктор Мирзебалаева Анна Къурбановна Санкт-Петербургда поликлиникадин за-ведующий я.

Жаклина МЕЙЛАНОВА,
А.А. Тахо-Годидин тъварунихъ галай педагогикадин
институтдин илимдин къуллугъччи

Эхиримжи йисара Москва ва Санкт-Петербург шегъерра кардик квай "Просвещение" чапханади 1-4-класкар патал "Лезги чал" ва "Литературадай къелун" учебный пособияр акъудна. Ктабар А.А. Тахо-Годидин тъварунихъ галай илимдинни ахтармишунрин институтдин къуллугъччири 2015-йисуз лезги чалаз ва литературадай къелуниз талукъ сифтегъан умуми образованидин реъкий къвед лагъай неслиндин юкуматдин федеральний образовательный стандартрин (ФГОС) чешнелу программадин бинедаллаз түкъурана. И программайра мектебра дидед чал чириниз гъафтеда 1-4-классра 5 сят (2 сят - лезги чалаз, 3 сят - литературадай къелуниз) чара авунва.

Хай чаланни литературадин ктабрин патахъай чаз зенгер ийизвайбурни, кагъазар ракъурзавайбурни ава. Лагъана къанда, чи вири мектебар ктабралди тамамвиледи тъмин туш. Ктабрин къадар гъам хулерин, гъам шеъверрин мектебра лап тъмил я, абур аялриз бес жезвач. Чна, институтдин къуллугъччири, и нукъсан арадай ахъудун патал алахъунар ийизва. Икъл, "Просвещение" чапханади гъвечи класкар патал алава яз ктабар чандай ахъуднава. Мукъвара абур мектебрив агакъда.

Алай вахтунда "Просвещение" чапханади 5-9-класкар патал учебный пособийрал къвалахзава. Абур 2021-йисан юкъвара хыз къелзавай аялрин гъилера жеда. Гаф кватай чкадал квейд ийин, идалай вилик 6-7-класкар патал лезги чалан ктабар са жилдерса аваз акъуднавай. Гила а ктабар 6 ва 7-класкар патал къилди-къилди акъуддай къарап къабулнава.

Малум тирвал, идалай вилик ктабар А.А. Тахо-Годидин тъварунихъ галай институтдин чапханада акъудзавайди тир. Хиве къан, чкадал акъуддайла, авторориз ктабрин винел къвалахиз хейлин регъят жезвай.

Чал хуъх!

Виликан йисарив гекъигайла, гъар са классда дидед чалаз ганвай сятерин къадар тъмил хъанва. Тъмил хъунин месэлани асул гъисабдай мектебрин директоррилай аслу я. Вучиз лагъайтла, са бязи директори мектебдин компонентдай лезги чалазни литературадиз сятер чара ийизвач. Нетижакада, гъайиф хъи, ийсалай-суз сятерин къадар тъмил жезва.

Наразивилерни гъахъусувилер арадал къевзватлани, лезги чалан муаллимри, нукъсанризни, четинвилеризни фикир тагана, къвалахзава. Абуру чипин къвалахда методикадин хийирлу къайдаяр ва технологияр ишлемишзава, мукъвал-мукъвал хай чалаз талукъарнавай мярекатар, ачух тарсар къиле тухузва. Абуру аялар дерин чирвилер къацууз вердишардай рекъерьиз, аялрин зигъин хци авуниз, фикир-фагъум деринарунис, ақалтзавай несилидз инсанпересвилинни ватанпересвилин тербия гуниз къетлен фикир гузва.

Тарифлудаказ лезги чалан тарсар гузвай муаллимар чахъ тъмил авач: С.Османова, Г.Межидова, Ф.Сайдова, С.Къазанбекова (Стал Сулейманан район), Р.Абдулгалимова, М.Жаруллаева, М.Рамазанова (Мегъарамдхурун район), Р.Алиева, Р.Салманова, Э.Муталибова (Дербент шеъбер), Т.Алиярова, Э.Шабанова (Каспийсек шеъбер), И.Амаханова, З.Халифаева, Ф.Абдуллаева (Махачкъала шеъбер) ва масабур. Муаллимри илимдин къуллугъчирхъ галаз сих алакъаяр хуъзва.

Хай чалакай ихтилат фидайла, къурху кутавайса месэла къейд тавуна жедач. Эхиримжи йисара бязи диде-бубайри чипин аялар хай чалан тарсариз ракъурзамач. Мадни гъайиф къведай кар ам я хъи, ахътинбурун арада чеб хай чалахъ рикл кузвайбур я лагъузвайбур, бязи дуьшушра дидед чалан муаллимрикай гъалатлар къаз алакъазвайбурни ава. Мукъвара "Лезги газетдин" 48-нумрадиз Ашуку Алиханан "Лезги чал чирин" тъвар алай макъала акъатнавай. Ана авторди чал вилик тухунин жигъетдай вичихъ авай теклифар, фикирар раижнава. Мектебра аялри къелзавай дидед чалан ктабрикай рагадайла, ада къейдзава: "Зи аялри мектебда къелзаа. Веледрихъ пакадин хъсан югъ хъунин къайтъуда авай гъар са диде-бубади хыз, зани абурун къелунрал гъузчизалзава. Нубатдин сеферда аялрин къвале тамамарун патал ганвай тапшуругъуриз килигдайла, за 3-клас патал 2018-йисуз чалдай акъуднавай лезги чалан ктаб түпнлалай авуна..."

Захъ авай делилралди, ашуку Алиханан аялди гъакъикъатдан 3-класда къелзава, анжак ам лезги чалан тарсариз физвач. И дуьшушда лезги чалан тарсуниз тефизвай аялдихъ галаз булади 3-класдин тапшуругъъар пъникъ тамамарзавайди тъла, зи къил акъатзавач. Зи фикирдади, гъич тахъайтла хай чалахъ рикл кузвай касдин аялри къванни лезги чалан тарсар къелун лазим я.

Бязибуру нугъатра авай гафар чи литературадин чалаз гъунин теклифни гузва. Учебный пособияр түкъурандайла, авторориз тапшуругъъар писателрин ва шаирин эсеррай чукар, предложениир ишлемишзава. Ктабдин авторориз абурун къурулушда дешишилэр твадай ихтияр авач. Лугъун, теклифун гъамишара регъят я. Нугъатрин гафар, адет я, литературадин чалаз яратмишзавайбурн эсеррин күмекдади тъебии саягъда къевзвайди я.

Эхирдай са кар мад къейд хъийин. Мектебда лезги чалаз тарсар аваз, чипин аялар "русский как родной" тарсуниз ракъурзавай диде-бубаярни авачиз туш. Чун мукъвал-мукъвал хай чал хуъникай, чирнинай рагазва. Бес ихътин дуьшушра вуч авун лазим я? Ихътин татугай крар заз жуван вилералди са шумудра акунва. "Лезги газет" къелайла, ахътин диде-бубайри чипин гъалатлар аннамишуник чна умуд кутавза.

Гъай лугъудай кас жедатла?..

Гъажи КЪАЗИЕВ, муаллим

Эхиримжи йисара лезги миллиетдик чал квахъуни къурху кутавза. Са вад-цуд юис идалай вилик ихътин хабар галукъайла, хъурунни мумкин тир, им вучтин хабар я лугъуз. Гила чун гъакъикъатдал атанва, неинки шегъерра яшамиш жезвай, гъакъ хулерани чехи пай аялар урус чалал раҳазва. Яраб идан себеб вуч ятла? Жува ахтармишай делилрой чир хъайвал, чехи пай диде-бубайри тахсир телевизоррай телефонрай къалурзавай мультфильмайрик кутавза. Бес 10-15-йис идалай виликни гъа мультфильмайра туширин къалурзавайбур? Ваъ, зи фикирдади, тахсир аялрин диде-бубайрик ква. 3-5 йисса авай аялдин къачуна багъа телефонарни планшетар вугузвайбур гъа диде-бубаяр тушни?! Хулерани кваз чин аялрихъ галаз урус чалал раҳазва, художественный эсерар авай аялрин ктабар эсиллагъ ахъудзамач, мектебрин библиотекайра абур лап къит хъанва.

СССР-дин вахтара аялар патал милли чаларал акъудзавай ктабрин къадар гзаф тир, абур аялри къачуна къелни ийизвай. Идалайни гъейри, къанурун гъар са ктабдин мана библиотекарди хабарни хъказвай, аялди ктаб къелнани, къелнани ахтармишзавай. Дуъз лагъайтла, къе а ктабарни амач, я истишишунани. 50 йис жезва за Хасавюрт райондин Къурушрин хуъре ақылзавай несилидз хайи дидед чалан тарсар гуз. Къурушар лагъайтла, члихъ къилдин нугъат авай тек са хуър я. Гъа четинвилеризни килиг тавуна, чи аялри райондин ва республикадин олимпиадайрани конкурса иштиракзава, агалкъунари жезва. Гъайиф хъи, аялар патал акъудзавай ктабар бес тежез, къевера гъатзава. И месэлдин патахъай за са шумудра "Лезги газетдин" Тахо-Годидин тъварунихъ галай чаланни литературадин институтдинизни, ДИРО-дизни шикаятна, республикада къиле тухвай конференциярларни лагъана. Амма гъай лугъудай кас жагъанач. "Рекъимир, цегъ, гатфар къведа" лугъудайвал, къведай цийи къелунин йисан сентябрдилай жеда лугъуз, гъар йисуз умуд кутавза, амма ктабар авач.

Алай вахтунда 6,7-8-9-класкар патал ктабар лап къит я, гъар классда 5-7 ктаб я авайди, чебини - 2001-2004-йисара чандай акъуднавайбур. Гъар са ктаб 5 йисуз ишлемишшина къланзайтиди я, чна лагъайтла, 15-20 йисуз ишлемишзава, чебни чкай афаррориз ушхар хъанвайбур. Адайни гъейри, 6-7, 8-9-класкар патал къве классдин ктаб са жилдинин къене тунва. Им лагъай гаф жезва хъи, 6-классда къелзавай аялди са йисуз файдасуз 7-классдин ктабни гъиз хутахзава. Программайрин бинедаллаз, гъар класс патал къилдин акъудайтла жедачни? Алай йи-

суз за А.Тахо-Годидин тъварунихъ галай институтдин къуллугъчиривай чираивал, ктабар акъудун патал Москвадиз реке тунвалда, гъеллиг мус акъудатта чизвач. Муаллимрингиз аялриз лагъана къанза: "Аялар, зи ктабрикай вилатлы, къведай йисуз, белки, хъайтла".

Гъуърметлу алимар, муаллимар, сагыбар, къуне фикир це: Дағъустандин школаяр патал милли чаларин ктабар Москвада акъудун вуч лагъай чал я? Бес чахъ ктабар акъуддай чи чапханаяр тъмил авани? Заз чизва, им ФГОС-дин истемишун лагъузва, рази я зун, анра маса ктабар акъудрай, милли чаларинбур - ваъ. Бес чахъ чи Дағъустан Республикин образованидин министерство, институтар, законар къабулдай Халкъдин Собрание, халкъди хъянавай векилар авачни? Вучиз абуру ихътин месэллар садра къванин чин совещанирал, за седанирал, сабранирал эзигзава? Цийи мектеб, кархана ачухдай шадвилин миракатар гъина хъайлитлани, яру лентер атлувайбур гъа чи депутатарни маса чиновникар я эхир. Бес чи аялриз бес тежезвай ктабрин къайтъу мусва ни чиг-вада? Къуънрикай, ктабрикай, ктабра ахъайнавай гъалатрикай за "Лезги газетда" (2005-йис, № 45, 2007-йис, № 42) къуъней. Мисал яз, 1957-йисалай чи лезги чалай хъайи "къве тахан" гъарфар (-тт-т, кк-к...) ахъудна, амай вири миллиетрин чаларга абур къени хъенва, чна алай вахтунда абур са гъарф хыз ишлемишзава (заз ван хъайивал, абуру къынна гзаф чка къазва къван). И месэллар иллаки сифтегъан классра къелзай аялар къевера тазваза. Мисал яз, "аялди тар хана". Лагъ гила, вуч ятла аялди ханвайди - къелем яни, тахъайтла, - музыкадин аллат? Ихътин мисалар мадни гъиз жеда.

Бязи вахтара газетрай, журнアルай макъалайра къелдайла, абурун авторрилай гъульгъуниз аллава "филологиян илмирик доктор", "филологиян илмирик кандидат" къизизва. Гъуърметлу алимар, ктабар түкъурандай авторар, гъар са ктаб сифтени-сифте ам мектебра къелзай аялар патал акъудзавайди риклай ракъурмир. Ктабар чалан вири къайдаяр, къетленви-

лер, истемишунар фикирда къуна түкъурандай герек я.

Къвалахда чна рагъметлу Р.Гайдарован, А.Гульмегъамедован, М.Гъажиеван ва гзаф маса алимирин гъилерикай хкатнавай гафарганар ишлемишзава. Зи вилик Р.И.Гайдарован "Лезги чалан орфографиядин словарь" ква. Ана эхирдай "Урус чалай атай гафар къында къайдаяр" разделда икълхъенва: "Эхирда -е, -е, авай гафар ихътин эхирар акална къында: подлежащее - подлежащий; собрание - собранные; существительное - существительные, амма партия - партии". Эгер и къайдада къалурнавайвал -е, -е, -е -е гадарзаватла, вучиз -е эхир авайвал тазва (адалайни гъейри, чахъ чала дишегъли - итим къалурдай род авач)? Заз чидайвал, партия - партии, орфография - орфографии къын дуз жезва.

Эгер учебникра ахъайзавай гъалатлар вири къеъйтла, гзаф вахт гъавайда рекъин жезва. Авторри, цийи учебникар акъуддайла, винел алай жилдегишина, материал асул гъисабдай авайвал тазва. Литературадин ктабарни гъакъл я: сана - А.Фатиков, масана - Фетягъов, Ирчи - Ирчи, Омаран Батырай - Омарла Батырай; сана "Къашкъа дуҳтур", масана - "Къашкъа дуҳтур".

Инсанри хирде тавуртла, чла вахт литература вич вичиз къвхъдча. Бязи вахтара ктабрикай вай нукъсанрикай, абур авачирилай къеълла, ихътин татугайвилериз чи алимири са фикирни тагайла, жуваз къве лагъай сеферда къелем гъиле хъказ кагъул жеда.

Заз ихътин са теклиф гуз къланзана: чахъ авай гъуърметлу алимар (абурун къадар лап тъмил хъанва), са бязи муаллимар санал къватлар къанва, чи хайи чал гъунгуна хтуна, са нормадал хуун герек я. Гъельбетда, им регъят месэл туштлани, чна зегъмет чуугун чарасуз я.

Гъуърметлу алимар, депутатар, мектебра къвалахзай муаллимар, газет къелзайбур, къунени ку фикирар лагъана, чун са нетижадал атайтла, гзаф хъсан кар жедай. Чал къвхъдайда къайдаяр гуладайда къайдаяр гуладайбур. Гъавиляш шундай чун уях жен.

РЕДАКЦИЯДИН ПАТАЙ:

Гъуърметлу Гъажи муаллимдин макъалада гъатнавай бязи суалриз талукъ тайин жавабар и чина ганвай А.Тахо-Годидин тъварунихъ галай НИИ-дин илимдин къуллугъччи Жаклина Мейлановадин макъалада ава.

Гъакъикъатдани, чи мектебра хай чаланни литературадин ктабар къит я. Чаз малумарайвал, ФГОС-дин истемишунрал асаслу яз, са къалубра аваз, ктабар Москвада, Санкт-Петербургдада чандай акъудзава. Неинки лезги, гъакъл Дағъустандин мукъку халкъарин чаларални мектебар патал ктабар "Просвещение" чапханади гъазурзава. Къилинди, ктабар ерилубур, аямдин истемишунрив къазвайбур, аялриз дерин чирвилер гудайбур хъун я.

Чал санал акъвазнавач. Идахъ галаз алакъалу яз, орфографиядани гъял хъувуна къани месэллар къватлар къун тъебии кар я. И жигъетдай къайдаяр мягъкемарун патал Гъажи муаллимди гузвай теклифдин тереф чнани хъузва.

Камалдин алемдай

Мез къевиз хуъх, къенер алай балкълан хъиз.

Мазали АЛИ

Адалатсузвилехъ галаз женг чуугу, амма къунни адалатту хуъх.

Абдул АШУРАГЬЯЕВ,
Хив райондин Фиригъирин СОШ-дин
дидед чалан муаллим

АЛЕМ. И гаф чи лексикада, зи фикирдалди, виридалайни гөгөншдиз аннамиш завай ва газиф манайрикай ибарат гафарик ақатзава. Эгер словариз вил ягъйтла, Г.Къурбан, Ф.Насрединов гафарганга ва М.Гажеван словарда адах “дүнья” мана авайди къалурнава. М.Бабаханова лагъайтла, и гаф мадни гөгөншдиз ачухарнава: “дүнья”, “жагъан”, “жумлажагъан”, “каинат” ва “инсаният”. И гафункай хейлин ибараюни арадал къвезэва: “инсанрин алем”, “тъайванрин алем”, “тъетерин алем”, “фикаррин алем”, “няметрин алем”...

Дүнья вич газиф сирлу зат! Я. Зи ихтилат Хив райондин Фиригъирин мектебда 36-йисуз географиядин муаллимвиле къалахай, вичин чирвилер ва умумур ақалтзай жегъил несил тербияламишнуз бахш авур рагъметту Гъасанов Мусин Аллагъвердиевичакай я.

Зи риклел аламайвал, Мусин Аллагъвердиевич чи мектебдиз хвөдадли географиядин тарсар пешекарар тушир муаллимри гузай. Гъаниз килигна, хиве къан, аялрив тамам чирвилер агаъззавачир. Имни аkl лагъай гаф туш хыи, гуя жегъилри географиядай тарсар бегъем чирвилер аваҷиз ақалтзарзай. Акси яз, абуру мектебда, районда къиile физ хайи конкурсра, ақажуна олимпиадайра иштиракуни мектебда географиядин чирвилер ағыуз дережада тахъайдакай лугъузва.

Ам чаз чешне тир

“Дарвилых гөгөншвални гала”, - лугъуда бубайри. И фикирдин гъахъульувал чна Мусин муаллим географ яз мектебдиз хтайлар, генани аннамишна, гъикъ хыи, адан тарсарин жуъреба-жуъревили, аялрин вичик аялрив истемишну ученикрин чирвилер артух хъналан гъиз башламишна.

Гъасанов Мусин зөгъметдад рикл алаz чехи хъанвай инсан тир. Акулбалугъ жердавай, адаz ахлакъ, инсанпересвал, ватан-пересвал ва жавабдарвал хъсандиз чир хъанай. Бубади вичиз гайи инсанвилини ва зөгъметдин тарсар гөлжегидин тербиячи迪 умумурдин эхиримжи дөквикъяралди рикл хъенай. Чехи стха къвале авачирлани, жегъилдиз бубадин тарсарикай екез къумек жезвай. Иисан вахтариз килигна къвалин майишатдин пад-къерх авун ада тамамдаказ къилизни ақындашай. Ахътин къумек патав чехи жезвай бубадиз гада къерхедиз ақындашай. Амма гъеле мектебда къелзамай гададин фикирар масадбур тир.

Ам Ватандин Чехи дяведин четин ийсарикай сад тир 1942-йисуз Хив райондин Захитирин хуъре дидедиз хъана. Ругул хъсандиз атай бубадин шадвал луварин гъевесдиз элкъевенай, къвалин майишатда ва тухумда несил давамарунин карда эркекрал къимет хъайиди а девирда сир тушир.

Ирид, иис тамам хъайила, Мусин Аллагъвердиевич Захитирин 8-йисан мектебдиз фена. Хъсан чирвилер аваз мектеб күттаяй Мусиназ къелунар давамар хъийиз къландавай. Сифте и кардиз акси бубади лагъанай: “Чирвилер, чан хва, хъсан зат! Я. Патал чкада къелиз вазни четин жеда. Вун аваҷиз - зазни. Гила вун савадсуз туш. Хуъре са къалах гъат тавуна амуъдач. Лежбервальни къиile тухуз жеда”. Гада бубадин фикирдал рази тушир. И кар акур Аллагъвердиidi вичин фикир къулухъ вахчуна. Мусина вичин къелунар Хивдин мектеб-интернатда давамар хуъуна. “Айсара, - риклек хканай садра Мусин муаллимди, - мектебра анкетаяр ақылдай адет авай. Хъязавай пешедал атайла, за “артист” гаф къьеңай. Заз, дуғриданни, артист жедай фикир авай. Гъевеңи чавалай зун сельнейрихъ галаз вердиш хъанвай. Классдин руководителининиз изз Гуржистандин театральный институтдиниз фин теклифзавай. Къерьиз-Царуз Дербентдай хуъуруз къевезвай лезги театрдин артистини зун а пешедал желбазвай”.

Тарифу чирвилер аваз мектеб күттаяй Мусина вичин фикир бубадиз ачухна.

Түнт хъайи бубадай акъятнай: “Гила вакай, чан хва, фекъи вакъ, алым вакъ, цөгъ жеда, къарам жеда, кваса жеда! Чи хуъре вири ава, гъабур авач”, - айгъамралди лагъанай бубади. И сеферда гадади бубадин гаф къабулна. Ваҳт хийрсуз ракъур тавур Мусина са йисуз хуъре “изба-читальядин” заведуючийвиле къалахна.

Мусин Дербентдин педучилищедиз рақъурна. Училищедин къвед лагъай курс күттаяй жегъип къелун вахтуналди ақъвазаруниз мажбур хъана: ада Ватандин вилик буржи тамамарна къландавай. Пуд йисни б варз Гуржистанда медсанбатда къуллугъ авуна, Мусина къелун давамар хуъуна ва гъевеңи классра къалахунин ихтияр гузайвилин диплом къачуна. Жегъиль пешекарди вичин муаллимвиле къалахдин йисар хуърун мектебда къалахунил башламишна. Амма Мусин Аллагъвердиевич вичин къачунай чирвилерил тамамдаказ рази тушир: адахъ къилин чирвилер авай муаллим хуънин фикир авай. Мусин хуърунни Мусадин руш Валентинадал эвлениши хъана.

Мусина хуърун мектебда, Валентина дини, медсестра яз, амбулаторияда къалахиз хъана. Гила дидединни бубадин риклер секин хъанвай, цийиз арадал атанвай хизандини вичин баҳтаварвал гъиссазавай, амма Мусина вичин макъсаддин къван ма-сакла регъвездай. Яргъал вегъин тавуна, жегъильдигъи къарап къабулна: ада ДГПИ-дин заочный отделенидиз имтигъанар вахкана. 1976-йисуз Мусин Аллагъвердиевича географиядин муаллимвал тестикъарзай диплом вахчуна. Ахта ада Цнаприн мектебда къалахиз башламишна. Генани ада

Дагъустан Республикада, милли “Образование” проектдин серъятра аваз, “Гележедин муаллим” федеральный проектдин къивалах башламишна. Идахъ галаз сад хъиз Дагъустандин образование виликди тухунин институтдин бинадаллаз алай аямдин къве центр ачухнава - Пешекарвиле дөрөжадиз къимет тудай центр ва Педагогикадин работникрин пешекарвиле бажарагъ датланда хаждай центр.

Центрдай арадал гъунин макъсад пешедин рекъяй виликди фин патал төм ақақдай шартлар арадал гъун, муаллимиз чин бажарагъ тамамдаказ ачухдай мумкинвал тун ва республикада пешекар педагогорин къитвал арадай ақъудун я.

И центраири муаллимрнин пешекарвиле дөрөж хажкунин къурулупшдик бинедилай дегишилдер кутун лазим я. Ва иниз гъар са муалим атун чун патал важибулар къар. Республикада гъар йисуз алай аямдин тадараракралди таъмин тир цийи мектебар ачухзава, амма гъакъицатда чаз ақвазвайвал, чи муаллимиз газиф душишша и тадараракар гъыкъ ишлемиштатла чир жезвач. Муаллимрнин пешекарвиле дөрөж хажкунин кар чарапал алаз, тъвар патал къиile фин лазим туш. Чна чи муаллимиз пешедиз талукъ тир вири чирвилер ва вердишилдер къачунин карда күмекгун лазим я, - къейдна центр ачухнин мярекатдал РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместителдин везифаляр вахтуналди тата-

Муаллимар патал

марзвайдай - РД-дин образованидин ва илмидин министр Уммузайль Омаровади.

Центрдай чирвилер къачун пулсузды жеда ва сифтегъан йисуз иниз тахминан 5 ағъзур педагог желбайвал я. Центрдайн къивалах образование виликди тухунин карда алай аямдин гъерекатар гысаба къуна түккүйрнавай инновациядин технологийрал бинеламиш хъана.

Центрдайра муаллимар патал арадал пъянвай шартлариз, алай аямдин тадараракриз ва техникадин рекъяй ина авай мумкинвилериз республикадин РД-дин Халкъдин Собранидин председатель Хизри Шихсаидова виниз тир къимет гана.

“Зун иниз вад йис алай вилик атайди тир, амма заz а чавузни къе ақвазвай шейэр - ибур чиблини цав хъиз тафаватлу я. Центрдай түккүйрнавай жуъреди шадвал кутава. Муаллимрнин зөгъмет зурбади я. Абуруз чи къумекдин игътияж ава. Ва чна исята-да къабулзайв бюджетда муаллимра патал жуъреба-жуъре къезилвилер фикирда къунвай”, - къейдна ада.

Педагогикадин работникрин пешекарвиле бажарагъ датланда хаждай центради ва Пешекарвиле дөрөжадиз къимет тудай центради сада сада хаждай галаз алакъада аваз къивахда. Тамамарзай везифайрал тълтала, абуру сада масад алаба хъийида. Икк, муаллимрнин пешекарвиле дөрөж хаждадали вилик сифтедай абурун чирвилер ахтармишда, яни педагоги стандартрив къунин дөрөжадиз талукъ имтигъар вахкуда ва адан нетижада къимет гуда.

Нетижаяр веревирдна

Ислен юкъуз Сулейман-Стальский районда образованидин идарайрин руководителар - образованидин еридиз аслу тушир къимет гүнин гъерекатдин иштиракчияр патал семинар къиile фена, хабар гузва райондин информациядин къуллугъди.

Сулейман-Стальский райондин образованидин управленидин начальникдин заместитель Къачабег Аминован ва муниципалитетдин “Информациядинни методикадин центр” МКУ-дин директор Муминат Бабахановадин идарадик кваз семинардин иштиракчийри “АС-Холдинг” ООО-

ди агакъарнавай 2020-йисуз образованидин рекъяй тамамарай къуллугърнин еридиз аслу тушир къимет гүнин делилар ва нетижаяр веревирдна.

Райондин образованидин отделдин къилин пешекар Къагъир Ярагъмедова образованидин тешкилатрин къивахдин еридиз ганвай къиметдиз талукъ тамам делилар рајижа.

Семинардин вахтунда, “АС-Холдинг” ООО-ди къалтурнавай нукъсанар арадай ақъудунин план түккүйрн патал, 2020-йисуз образованидин еридиз аслу тушир къимет гүнин нетижаяр ахтармишна.

Делилар къватына

Образованидин ва илимдин хилера гъузчивал авунин федеральный къуллугъди ва Педагогикадин улчмейрин федеральный институтди (ФИПИ) 2021-йисуз государстводин сад тир имтигъандиз (ЕГЭ) ва государстводин аслу имтигъандиз (ОГЭ) гъазур жезвай мектебар ақылтларзай жегъильдэр ва муаллимар патал менфятлу хъун лазим тир материалрай навигатор кардик кутунва. “ГИА-дин навигатор” Рособрнадзордин сайтдин маҳсус чина ава, хабар гузва идарадин пресс-къуллугъди.

“Түгъвалдин шартларе чирвилер гүнин гъерекатдин муракабвал фикирда къунади, чна и навигатор выпускнир къиile талукъ тир материалрай навигатор кардик кутунва. “ГИА-дин навигатор” Рособрнадзордин ва ФИПИ-дин ресурсында авай материалрай къил ақъудиз къумек гүн лазим я. Ина менфятлу материалар жагъуриз жедай чайриз рекъе таъвазий сыйлактар, абурукай хабар гузай гъевеңи текстер ва я видеороликар ава. Ишлемишавай бурун къуйлавал фикирда къуна, “ГИА-дин навигатор” авай ишлемишавай бурун къуйлавал фикирда къуна, “ГИА-дин навигатор” авадай материалар”, “ОГЭ-дин гъазурвал аквадай материалар” ва “Муаллимар патал материалар”.

Хабар гузва ишлемишавай бурун къуйлавал фикирда къуна, “ГИА-дин навигатор” авадай делилар, күттажаи дегишилдер гъисаба къуна, вахт-вахтунда цийи хъийида, аниз материалар алаба хъийида.

ВИЛИК ПАД КЪАЗ ЖЕЗВА

Къагъриман ИБРАГЫМОВ

"ХХ асиридин төгъүн" - виликдай газетра ихтигин къиль алай макъалаяр мукъвал-мукъвал аквадай. Ихтилат ВИЧСПИД-дикай физтай. Алатай асирида хыз, гилани ам четин месэлэ яз ама. Чи общество хаталу и узурь умумурдин са пай тирдахъ галаз "вердиш хъянва". Дагъустанда гъэртэсээс ВИЧ азар квай саки 200 кас дузыдал акъудзана.

Ийкъара чун Дербентдин центральный больнициадин садакай масадак акатдай азаррин, СПИД-дин вилик пад къайдай важенг тухудай центрадин дуктур-инфекционист Людмила Мизамудиновна АЙ-ВАЗОВАДИХЪ галаз гурушиш хъана ва адавай Дербента авай гъаларикай ва и төгъүндин вилик пад къунин серенжем-рикай сүгъбет авун талабна.

- ВИЧ азардиз талуу яз гъалар Дербент шегъерда четинбур яз ама, - башлашина ада. - 2019-йисалди ВИЧ азар квай - 574, 2019-йисузни мад 24 кас дузыдал акъудна. Ахтаршишунар кылие тухузувай вири вахтунда ВИЧ себеб яз 246 кас къена. Диспансердин учетда чуру төгъүн акатнай 241 кас ава, абурукай пуд аялар я.

Эгер төгъүндин чир хъай сифте де-вирида ам гзафбурук ивидилай, яни рапар ишлемишуналди (парентерально) акатзайтла, гзафни-гзаф абу наркоманар тир, эхиримжи йисара, чаз аквазайвал, гзафбурук месин алакъаяр хын себеб яз и азар акатзана. Мадни юйийф чугвадай кар ам яхы, эхиримжи са шумуд йисуз яшшу инсанрин арада ВИЧ-дикти начагъ жезвайбурун къадар артух жезва. Ахтынбурун арада чинин яшар 65-дайлай пары тирбурун къадарни тимил туш, - сүбъеттина дуктурди.

Адан гафарай мадни чир хъайвал, Дербента ВИЧ акатнай дишегълийрин къадарни артух жезва. Икк, 2019-йисуз ВИЧ дузыдал акъудай 24 душушуда 13 дишегълия я. Амай 11-дакай рахайтла, абурун 60 % 30-45 йис яшар хъанвай итимар я. 2020-йисан эхиримжи къве варз квачиз, амай 10 вацра ахьтин 20 цийи душушуда винел акъуднана. Абурукай 10 дишегълия я 10 итимар (абурун 50 % 35-55 йис яшара авайбур) я.

- ВИЧ азардиз "къилихдин узур" лутгъзува. И узур гзаф къатариз чын тийидайвал, сагълам умумур пропаганда аву-ни важибу роль күгүгъазва. Кылинди, гъарса касди ВИЧ/СПИД акатунин хаталуval аннамишун, чуру реквыхъ ял тавун, жуван "бедендинн ниятрин михывал хүн" лазим я, - къейдзана Людмила Мизамудиновнади. - Малум тирвал, узурурдин чурувал адакай ибарат я хы, ада инсандин иммунитет зайиф хунал, идахъ галаз сад хыз, умумурдин ери агъуз аватунал, гүгъүнлайни инсан къиникал гъизва. Алай вахтунда садакай масадак акатдай азаррин вилик пад къун патал, гъа гысаб-

дай яз вирусрин къадар тимилдай ва иммунитет чкадиз хидай, вирусрих галаз женг чугвадай дарманар пары ава. Абуру ВИЧ акатнавайбуруз екез күмекзана, яни сагъламвал яргъалди хузвана, азарлуйрин умумурдин ери хажзана ва умумурни яръи ийиза.

ВИЧ азардихъ галаз женг чугунин серенжемрикай сад лагъайди (и азар акатнавай саки 90%) азарлуйри АРВТ (түгъвалид акси) дарман хын лазим я. Ада, винидихъни къейднавайвал, азардин къуват, арада месин алакъаяр хъайила, азарлудакай сагъдак ам акатунин хаталувални тимиларзана.

- Тегъүн чукунин вилик пад къунин къвалахар кылиз акъудунин сергъятра аваз, гъукуматдин стратегияда къалурнавайвал, чна шегъердин 24 % агъалийрик ВИЧ квани-квачни ахтармишна къланзана. И къвалахар чна къилени тухузва. Жаванрин, жегъилрин арада и төгъүндинкай авай хаталувилкий малуматар гүнин мураддалди түкъурнавай пландин бинедалгас школайра, юкъван пешекарвилин ва кылин пешекарвилин идараира, зегъмет чугвазай коллективира, жегъилрин тешкилаторин ва волонтеррин-медициркүмекдади гъавурда твадай къвалах тухузва. Чи центрада вичик ВИЧ азар кватах ахтармишиз къланзай гъэр садаз, масадбуруз чир тавуна (анонимно), и кар кылиз акъуддай шартлар ава, тест тухудай кабинет кардик ква.

■ Людмила Мизамудиновна, ВИЧ акатнавайбуруз гъи жуъредин күмекар пулсуз гузва?

- Гъукуматдин стратегиядин программадин сергъятра аваз ВИЧ азар акатнавайбуруз гузвой сифтегълан медико-санитарный күмекдик акатзана:

- дуктурдал къведалди агакъарна къланзай күмек (первичная доврачебная помощь) ахътинбуруз фельдшерри, акушерри ва юкъван медицинадин образование авай маса медработники амбулаторийра ва ийкъан стационарра гузва;

- сифтедин максус медицинадин күмек ахътинбуруз пешекар дуктурри гузва. Стационардин шартлар гузвой күмекдик азар мадни чукун тавун, диагноз эцигүн, узурур гвайбур сагътарува масабур акатзана.

Сагъар хъувун четин тир душушшар къетлен къайдаяр ишлемишна, гъа гысабдай яз вини дережадин технологийрин медицинадин күмекни гузва.

■ Медицинадин и центрада пулсуз-даказ мадни гъихътин серенжемар къилиз акъудзана?

- Пулсуз къвалахрин сиягъдик акатзана: сагъламвал гүнгүльна хтун (реабилитация), ЭКО (экстракорпоральное оплодотворение), чуру узурур гвайбурз химиотерапия авун... Мадни гъавурда твадай къвалахарни кылие тухузва. Аялриз, къвалахдик квай ва къвалахдик квачир агъалийриз, очный жуъреда къелзай студентриз профметодомтар тухузва.

Стационардин идараира етим аялриз ва умумурдин четин гъалара гъятнавай аялриз, хизандра хавилиз ва рушвилиз къабулнавайбуруз пулсудаказ диспансеризация ийиза. И серенжем 3 йисалай садра тухузайди я. Анжак 51-69 йис тамам хъанвай дишегълийриз маммографиядн, 49-73 йис тамам хъанвай агъалийриз нежесдик таквадай иви кватах ахтаршишунар - къве йисалай садра.

■ Маналу сүгъбетдай сагърай!

Асият МИРЗАЛИЕВА,
Хазран КЬАСУМОВ

Чна, журналистри, газетриз макъала-яр гъэр жууре инсанрикай, пешекаррикай къхизва. Гыч фикирдикни квачир, мукъувай чин тийизвай касдикай къхизвай вахтарни тимил туш... Ийкъара чна, и макъаладин автори, 1997-йисуз акъатай Сүлейман-Стальский райондин печатдин орган тир "Халъдин гаф" газетдин (гипан - "Күрредин хабарар") күргье подшивка гъилелай ийизвай. Газетдин 28-июндиз акъатай 49-нумрадин 3-чина са гъвеччи рушан шикил ганвай. Адаз ганвай баянра ихтигин гафар къхенвай: "Шикилда авай пини хътин руш АБДУЛМЕЖИДОВА Мадина я. Вичин яшар тимил ятани, ада манияр яда, къульдер ийида. Адаз буба Гъажимегъамеда къулгъу чирна. Гила Мадина дуя хуралай

Бажарагъдин бегъер

чириз (къелиз, къиз гъелелиг чидачтани) алахънава. Вун баҳтлу хъуй, бала!"

Са артух фикирни тагудай гъвеччи макъала ва пуд йисни зур хъанвай гъвеччи рушан шикил...

Яраб и гъвеччи рушан къисмет гъихътиди хънатылла лугъуз, чун хиялрик акатнавай... И арада чи газетдин редакциядиз гъиле жеъиль са рушан шикил ва адакай хъенвай делилар авай чарни гваз Къасумхурун поселенидин администрацияда секретарвиле къвалахзаявай Ферида Абдулмежидова атана.

- Гъа күй вилик квай газетдай аквазай Мадинадикай къе чехи руш, дуктур хъанва, зун күй патав адакай макъала къвидай делилар гваз атанвайди я, - лагъана, сивел хъвер алаз, Ферида Абдулмежидовади.

Эхъ, бажарагъ аламатдин зати, Халикъди инсандиз гузай пай я. Ам, лежберди никке цанвай къульну твар хыз, фараш жезва ва са къадар вахт алатаила, ада бегъер гузва. Къелиз, къиз чир жедалди манияр лугъун, къултъу, дуя хуралай чирун - бес им бажарагъ тушни?

Мадина 1993-йисан 3-августдиз Агъя Стаприн хъуре Абдулмежид Абдулселимович ва Ферида Гъажимегъамедовна Абдулмежидоврин чехи, тъурметлу ва чешнелу хизандада дидедиз хъана. И хизандада чехи хъайи 4 веледдини къилин образование къачуна, къе абуру чин пешейрай къвалахзаява, хизандада баркаллу крат давамарзана.

Веледрикай виридалайни гъвеччиidi тир Мадинади 2010-йисуз Агъя Стаприн юкъван школа вири предметтэй "5" къиметар аваз акъалтларна. И тухумда, маса пешейрин иесияр хыз, са шумуд кас дуктурарни авай. Гъавиляй Мадина, гъвеччи члавалай рикле авай мурад къилиз акъудун патал Дагъустандин государствошин

медицинадин академиядик экечина. 2016-йисуз лечебный факультет лап хъсан чирвилер къачуналди акъалтларна. Вичин пешедай чирвилерин дережа хжакунин мурдадил Мадинади 2016-2018-йисара Россиядин милли ахтаршишунрин Н.И. Пирогован тъварунхъ галай медицинадин университета ординатурада, медицинадин илимринг доктор, профессор, Россиядин акушеррин-гинекологрин ассоциациядин вице-президент, медицинадин илимринг Академиядин акаадемик Галина Михайловна Савельевадин хизан түккүрүнин, репродукциядин акушервилин, гинекологиядин Центрада ва ультразвуковой диагностикадай Россиядин А.И. Бурназяннан тъварунхъ галай ФМБА-да, Москвадин акушервилинни гинекологиядин школада (къвалахдайвай къерех тахжана) хъсан тежрида къачуна.

2018-йисалай инихъ Мадина Абдулмежидовнади ЦПСиР (центр планирования семьи и репродукции) ГБУЗ-да акушергинеколог ва ультразвуковой диагностикадин дуктур яз къвалахзаявай. Гъа са вахтунда ада Москвада къилдин касдинди тир "Инвитро ООО" клиникада азарлуряни къабулзаявай.

Мадина Шагъазовади 2020-йисуз сифтэ яз тухвай "ПроДокторов" Виророссиядин премияда "Вичин пешедай виридалайни хъсан дуктур" номинациядай - 1, Москвадин акушерринг рейтингдига (пациент-трин фикирдади) 3-чаяр къуна. Ам Виророссиядин мдроботникрин форумрин, съездриин активный иштиракчины я.

Мадинадин умумурдин юлдаш Заур Шагъазова Москвада са фирмада къвалахзаявай. Абурун жеъиль хизандада Сайд чехи жезва.

Чи мурад Мадинадин бажарагъди мадни цукъ акъудун, ам рикле авай вири мурадрив агакъун я.

Сагърай, Элина дуктур!

Эрзенат ЭМИРБЕГОВА, Чуъхверхуър

Къенин дэвир муракабди я. Гъикъван инсанрин яшайши хъсан хъанваетлани, се-кисузвал, къалабулух кутазвай крарни тимил туш. Абурул коронавирусдин түгъвални алава хъхънава. Кефияр авачир, начагъ хъайи касдин риклай тифизвай хияларни авач...

Са шумуд ийкъан вилик зи гъаларни пис хъана. Дуктурдиз къвализ эверуниз мажбур хъана зун.

- Ваз, хала, пис мекъи хъана, къалабулух акатдай кар авач, - зи сагъламвал ахтармишадалай гүзгүльни лагъана заз чи Чуъхверхуърун врачебный амбулаториядин заведующий Элина Рамазановади. - Вун къвала къаткук, чна ви сагъламвал мягъкемар хъийида.

Гъакъытдани, саки 10 юкъуз Элина дуктур зи патаев къвэз, заз рапар ягъиз хъана. Ам захъ вичин багъри касдихъ хыз гелкъвена, зи сагъламвал мягъкемар хъувуна. Идай за, зи хизандади Элина Рамазановади сагърай лугъузва.

И келимаяр кхъидайла, зи рикле разгъметлу шаир Рамазан Кайтован шиурдин цаарарни хтана: "Гъар узурурдиз вичин дарман герек я, Са вахтара ширин гафни герек я".

Элина жеъиль дишегъли, пешекар я. Гъа са вахтунда адахъ ширин мез, ачух рикле авач.

Элина дуктур чи эверай гъай я, гъавайда лугъузвач инсанри. Им неинки са зи, гъакъни вири хуърунвайрифн фикир я.

Ви гъиликай вири азалуйриз чара-дава хъурай, гъурметлу Элина дуктур!

“Ачух власть” Муракаб месэла...

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Къенин юкъуз вири инсаният патал четин имтигъандиз элъвендай COVID-19 азардих галаз алакъалу яз гъалар чи республикада разивал иийз жедайбур туш. Нојбрдин эхиррилай башламишина, Дагъустанда адаки начагъ жезвайбурун къадар садлагъана артух хъянва, түгъвалди гъукумзава. Идакай алтат гъафтеда Махачкъалада, “Дагъустан” РИА-дин конференц-залда, “Ачух власть” серенжемдин сергъятра аваз, РД-дин здравоохраненидин министрдин 1-заместитель Т.Беляевадин, Роспотребнадзордин Дагъустанда авай Управленидин рөгъбердин заместитель Л.Пантинадин ва отделдин начальник И.Алжанбего-вадин иштираквал аваз къиле фейи гъуруышдал малумарна.

Мярекат “Дагъустан” РИА-дин директор Мегъамед Мегъамедова нојбрдин эхирра РД-дин Кылин везифаяр вахтуналди тамамарзай Сергея Меликова тъварцыхъ Дагъустандин санитариядин рекъяй кылин дутхур Николай Павловадай республикада санитариядин гъалар хъсанарун патал теклифар къалтурнавай чар реъе турди раиж авунилай башламишина. Абурукай Роспотребнадзордин Дагъустанда авай Управленидин рөгъбердин заместитель Лариса Пантинади сүгъбетна:

- Къенин юкъуз республикада авай гъалар къалбулух кутазвайбүр, садакай масадак актадай азаррин, гъа гъисабдай яз коронавирусдиз талукъ язни къадар артух хъун - им сезондиз гриппдихъ ва ОРВИ-дихъ галаз алакъалу я. Идахъ галаз алакъалу яз коронавирусдин азардиз талукъ оперштабдин нубатдин заседанидал чи управленидин рөгъберди са жерге теклифар ганва. Абурукай актазава: хийир-шийирлиз талукъ мярекатар гзаф къадар инсанри иштирактавун (жуван багърийрилай гъеъри, масадбур тахъун), медениятдин хилен идара-риз, гъакъни мискинриз (анра къалахазавай ва чеб галализ къалах къилиз акъудиз тежевай ксар квачиз) финал вахтуналди къадагъа эцигун, ЗАГС-да жегъиль хизан регистрация авуниз талукъ мярекатар 10-далай виниз тушиз инсанрин иштираквал аваз къилиз акъудун, алишвиришдин, общепитдин объектин, банкарин, МФЦ-рин (ва икъл мад) дараматар дезинфекция къиле тухун патал вахт (санитариядин сят) чара авун, межлисрин заплрин, кальяннырин къалах республикада гъалар хъсан жедалди акъяза-рунин, общепитдин объектарын, тифен 11-далай пакаман сятдин 6-далди къалах тавун гъузвивлик кутун, мадни масакаяр алукунин, общественный транспортда ва гзаф инсанар къват жевай чайра дезинфекция къиле тухуниз артух фикир гун ва икъл мад, - къейдна ада.

Мадни Цийи Йисас талукъ яз гзаф инсанрин иштираквал аваз мярекатар къиле тухуналин къадагъа эцигнава.

Роспотребнадзордин векилди республикадин Кылин везифаяр вахтуналди тамамарзай С.Меликова 65 йисалай виниз яшар хъянвайбуру жува-жув сергъяламишун патал мад къве гъафт (4-декабрдилай 17-декабрдади) аллах хъу-

вуниз талукъ яз Указдал къул чугунвайдакайни лагъана. Малум хъайвал, имни Н.Павлова къалурнавай теклифрик квай.

COVID-19 азардих галаз женг чугувадай оперштабдин нубатдин заседанидал Дагъустандин Кылин везифаяр вахтуналди тамамарзай Сергей Меликова Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидин рөгъбер Н.Павлова ганвай вири теклифрик тереф хвена. Абуруз талукъ яз, гила РД-дин Кылин Указ акъатун вилив хъузва.

Роспотребнадзордин управленидин векилдин гафарай мадни малум хъайвал, республикадин базаррин къалах акъяза-рун, гъакъни мектебра тарсар дистанционный къайди кардик кутун мукъвал вахтара пландик квач. Амма базарра ва алишвиришдин амай объектра, гъакъ гзаф инсанар къват жевай чайра масакаяр алукун, аираде-зинфеќиядин серенжемар къилиз акъудун гъузвивлик кутадайвал я.

Вичин нубатдай яз гъуруышдал рахай Татьяна Беляевади коронавирусдикди ва адетдини тушир стаљемдикди азарлу хъянвай ва азарханада къаткурнавай ксарин, гъакъ, чипин гъал писди тушиз хувиз килигна, къалера сагъарзайвай-бурун гъакъиндайни министерство-диз гъар юкъуз малумат агакъар-зайдал, абурул асасу яз, эхиримки къве гъафтеда арадал атанай гъалар гъакъикъатдани къурху-лувал кутадайбур тирдал фикир желбна.

- Эгер эхиримжи са шумуд ва-рача ийкъа тахминан 200 кас азарханада къаткурзайтла, 25-ноյбрдилай и рекъемар садлагъана артух хъана: гъар юкъуз саки 260-далай виниз агъалириз (29-ноյбрдиз лагъайтла, 307-касадиз) стационар-рин къумек лазим атана. И чуру гъаларин вилик пад къун патал чна, гъар са касди, пешекарри гузвой-меслятрап къелвай амал авуна къланзава. Риклелай ракъурмир: чна чун хвайила, жуван багърийрин къайгъудани жезва. Кыле тухвай ахтармишунрин нетижада мадни якъин хъайвал, агалай чайра ви-рус иллаки гзаф акатазава. Ахътин чайра масакаяр алукунхъ еке хийир ава - масакадик садакай масадак акатазава азаррин, гъа гъисабдай яз коронавирус ва сезондин грипп ака-тунин хаталувал саки 80 процент-дин агъузарзава, - къейдна ада.

Икъл, къенин юкъуз республика-дин азарханайра коронавирусдикди начагъ хъянвайбур сагъарун патал 2681 чарпай кардик кутунва. Абурукай 731 чарпай азад я. И рекъемдии лагъайтла, РД-дин здравоохраненидин министерство-ди теклифнавай къадардикай 20 про-цент тешкилзава. Лазим аттайтла,

абурун къадар артухардай мумкин-вални ава.

Т.Беляевади РД-дин Гъукумат-ди коронавирусдин азар амбулаторный къайдада сагъарзай азар-луяр (яни чипин гъал писавачирбурса я азардин лишанар квачирбурса) патал аллах таъватар чара авунвайдини къейдна. Ахътинбур чи республикада алай вахтуна 1119 кас ава.

- РД-дин Гъукуматди Дагъустан Республика патал 117 миллион манат чара авунва. Идакай къенин юкъуз 115 миллион манатдин къимет аваз дарманар маса къачунин икъвр кутуннава. И гъисабдай яз 35 миллион манатдин дарманар республикадин районрин ва шегерринг медицинадин идара-риз гъе-ле агакъинава, - аллах хъувуна ада.

Адан гафарай, лазим дарманар гъар са азарлудав волонтеррин къумекданди агакъардайвал я. Амбулаторный къайдада сагъламвал мягъкемарзай азарлуяр икъван чавалдини фикир тагана тазвачир. Къалера сагъарзайвайбур патал республикадин бюджетдай пул чара авунвай, дарманар маса къачунвай, амма пурунин таъватар са артух екъебур тушир.

- Мад сеферда эвер гуз къланзава: кефи чуру хъянвайди гъиссазвайла, дуихтурдиз эвер гун яръгал вегъемир! Гъал лап чуру жедалди, луѓурвал, гъал-гъалдай фидалди, вил алаз акъвазмир! - эвер гана Татьяна Беляевади. - Азардих гълаз женгина авай дуихтурри къейдзайвал, эхиримжи вахтара коронавирус мадни хаталудаказ гъужумдайди хъянва, дуѓурданни, чехи яшарин, чипхъ риклинни дамаррин, шекердин диабет, онколо-гия, ивидин азарар авай ксар патал иллаки чуру нетижайрал гъизва. Гъанис килигна, азар квайди вахтунда чир хъунхъ еке метлеб ава.

Мярекатдин эхирдай журналисти мугъманриз общественный транспортда, гъакъни гзаф инсанар къват хъянвай маса чайран гзаф-буру (саки чехи паюн лагъайтлани жеда) масакаяр алукун тавуниз, амбулаторный къайдада сагъарзайвай-бур патал дарманар къачуниз талукъ яз ва икъл мад са жерге суаларни гана.

КЪЕЙД. Газет чапдиз вахкудалди вилик малум хъайвал, алай вахтунда республикада мискинриз финал, межлисрин заплрин къалах-дал... вахтуналди къадагъа эцигнава.

РД-дин здравоохраненидин министерство-ди хабар гайивал, къенин юкъуз республикада коронавирус акатавай ксар сагъарун патал чарпайрин къадар 3613-дав ага-къарнава. Абурукай азадбурун къадар 1368 я.

Редакциядиз чар!

И ийкъара газетдин редакциядиз чи ватанэгъли Назим ИС-МАИЛОВАЛАЙ чар атана. Ана хъиенва:

“Гъурметту редакция! За алай вахтуна республикадин дагълух райондин тади къумекдин къуллугъуда къалахзава. Коронавирусдин тъгуъвалдин девирда заз са сефердани алла-ва пул ганач. Аллатай варца зун талукъ са шумуд идарадиз фена, амма пул тагунин себебдай къиль акъудиз хъанач. Тла-лабзава квеечай чирун: тади къумекдин къуллугъуда шофер яз къалахзава заз аллах пул къевзевани-къевзевачни? Эгер къевзеватла, мус гун лазим я?”.

Гъайиф хъи, чаз чар рекъе тунай касди вич гъинай ятла, гъи идарадиз фенатла хъиенвач...

Чна гъиле-гъилди и чарчикай Дагъустандин здравоохраненидин министерстводиз хабар гана. Анайни чна жаваб яръвалиди гъузетнач.

“Дагъустан Республикадин здравоохраненидин министерство къулабуниз килигна, аллах галаз алакъалу яз хабар гузев:

РФ-дин Гъукуматдин 2020-йисан 12-апрелдиз къабулнавай 484-нумрадин къарарадалди важибу крар къилиз акъудунай руѓгъламишдай аллах таъватар коронавирусдин садакай ма-садак акатдай цийи азардих галаз женг чугун патал кардик квай тади къумекдин махсус бригадайрин шоферринг ваира (2020-йисан марта-дилай октябрдади) 25 агъзур манатдин къадарда аваз гун къалурнава.

Россиядин Федерациядин Гъукуматдин 2020-йисан 30-октябрдиз къабулнавай 1762-нумрадин къарарадалди 2020-йисан нојбрдилай руѓгъламишдай аллах пулар медицинадин тади къумекдин, чи коронавирусдикди начагъ тир ксар азарханадиз агакъарунин карда иштиракзай бригадайрин шоферринг нормативный са сменадай (и категориядин ксар патал нормативный са смена 8 сят я) 1 215 манат аллах пул гун къалурнава.

РД-дин здравоохраненидин министрдин заместитель Р.Н.ШАГЬСИНОВА”.

Жаваб электронный къайдадин къулунади тестикъарнава.

Миллиондилай алатнава

Чи мухбир

Дагъустандин здравоохраненидин министерстводин пресс-куллугъуди хабар гузайвал, сезондин гриппдиз акси рапар ягъунин серенжемрин сергъятра аваз пул лагъай кварталда республикадин гриппдин са шумуд жуъредиз талукъ яз 1,2 миллион доза вакцина агакъинава. Йисан эхирдадли мадни 500 агъзурдан къадарда аваз вакцина агакъинава. Рапар ягъунал гъалтайла, артух фикир къвечел заланзавай дишегълириз, аял-тиз за хаталубурун дестедик акатзавай ксарис гуда.

Пешекарри тестикъарзайвал, гриппдиз акси рапар ягъун азардин вилик пад къунал гъалтайла виридалайни нетижаду се-ренжем я. Гъикъ хъи, ахътинбур гриппдик азарлу хъунин дережа хейлин сеффера агъуз аватава. Эгер акатайтла, ам къезилдиз, яни бедендиз зарар тахъана алатда. Коронавирусдикай хаталувал авай алай девирда и жуъредин рапар ягъунхъ мадни еке менфятувал авайди къейдзава абуру. Гигиенадин къайдайрал амал авуни, масакаяр алукунни грипп акат тавуниз къумекзайдал, амма абуру гъар къве сятдилай дегишарун лазим тирди, и вахт алатайла абурун менфятувал неинки кважазавайди, гъатта абуру чин иесидиз хаталу тирдални фикир желбазава.

Цийи томографар

И ийкъара Дагъустандиз ханвай компьютерный са шумуд томограф республикадин медицинадин идара-риз патал чара авунва. Медицинадин ахтармишунар къиле тухнал гъалтайла, къенин юкъуз чипхъ еке менфятувал авай и тадаракар ага-къадай идара-риз арада Сулейман-Стальский ва Мегъарамд-хурун районрин ЦРБ-яни ава. Мадни абуру Махачкъаладин аялрин ГКБ-диз, Тлярата, Табасаран, Бабаюрт, Къайтагъ районрин центральный больницайриз ва Кочубейдин медико-санитарный частуниз чара авунва.

Винидих тъварар къунвай вири идара-риз диагностикандин и жуъредин тадаракар тариҳда сад лагъай сефер яз агакъинава. Умудлу я, гила и районна яшамиш жевай агъалирихъ республикадин маса рабонриз ва шевъерринг финин, чипин сагъламвил тъвал ахтармишунин лазимвал амукуда.

РИКИЕЛ ХХИН: ноябрдин эхирра компьютерный томографар Избербаш шевъердин ЦГБ-див ва Левашин ЦРБ-дивин агакъ-на. 11 томограф маса къачун патал таъватар республикадин бюд-жетдай ахъайнавай.

Дагъустандин здравоохраненидин министр Ж.Гъажибраги-мован гафаралди, цийи тадаракар учирар къери хъуниз, жуъре-ба-жуъре четин азарар, гъа гъисабдай яз коронавирусдин азарди арадал гъанвай адётдинди тушир стаљем фад дуъздад алакъуниз къумекда.

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

МУЛЬГЬ - им халкъдин тарихдин, архитектурадин ва культурадин лап зурба агалкун я. Гурлу Самур ва Ахцегъяна сад садак какахъзай (адаз гъякъни Аллан вац) ва Ахты-чайни лугъузва) чадал экъя хъянвай Ахцегъяна хуър чеб гъар жуъре девиррик ва архитектурадин къайдайрик акатзай мулькъверали машгъур я. Кламарилай въяналилай въгъенвай хейлин гъвчил мулькъвер квачиз (абур ина 11 ава), къве мульгъ культурадини архитектурадин жигъетдай иллаки къиметлубур я. Мисал яз, къве тагъдин, вич 1915-йисуз Англиядин ва Бельгиядин инженерар тир Джорисани Дебернарди Италиядин проектдай халкъдин тагътирик эцигай (гъавилий жемятди адаз Италиядин лугъузва) мульгъ иллаки вичел фикир желбайди я. Ам эцигуниз жермейрин 10200 манат ва жемятдин 9500 манат серфона.

Хуърун юкъва, адан къульгъе паюна авай и мулькъур Ахцегъяна Гуъне ва Къузаттар алакъаламишава. Ам райондин лишантул чайрикай сад я. Лугъузва хъи, дуныяд и жуъредин анжак 2 мульгъ ава. Сад - Ахцегъяна, мулькъудин - Европада. Виш йисалайни газа вахтунда жемятдиз къуллугъязавай Ахцегъяна мулькъюбияр, гъелбетда, аквадай гъалда къульгъе хъянвай ва ам цийи хъувун чарасуз тир. Гъавилий Ахцегъяна райондин къил Осман Абдулкеримован теклифдалди жавабдар и квалахдив чадин карчи, меценат Абдул-Керим Палчаев эгечина. Квалах Махачъаладай тир мулькъвер эцигдайбурун бригададин тежрибулу устларри тамамарна.

Нетижада къайдадиз хай тарихдин метлеб авай и мульгъ 2015-йисан июлдин вацра лезги халкъдин игтилини "Шарвили" эпосдин 15-сувариз талукъ яз шадъялара ачунха. Пешекарри къеддизавайвал, вич Вириорсиядин ирсинин объект яз малумарнуз лайхулу къульгъе и мулькъур гележегда 50 йисан къене жемятдиз къуллугъ хъийида.

Мульгъ эцигуниз талукъ яз гъакъыни и жуъредин тарихдин делилар ава: 1911-

йисуз ахцегъвийри хуърун къве пад садсадах галаз алакъаламиш авун патал кардик квай квадардин мулькъуякъ яръя тушиз цийиди эцигун къетнана. Ахцегъяна уруссин къеледин офицерривай мулькъвер эцигдай машгъур пешекаррикай ван хъайи хуърун агъсакъалприн Советди Европадин жуъредин мульгъ эцигун къетнана. И мураддалди Бельгиядиз пешекаррикъ галаз икърар куттун патал чин векил - Абдулфатат Ражабов (1896-йисуз дидедиз хъана) ракъурна.

Ахцегъяна светския школа ва чаддин медреса къульгънавай ам савадлу, медине инсан тир. А касдиз урус, араб, турък ва французы чалалар чидай. Жемятдин арада чирвилер чукурзайвайдини яз машгъур ам са шумуд варз арадай фейила, Бельгиядай Ахцегъяна тагъ (арка) алай ракъунни бетондин мульгъ эцигунин гъакъиндай талукъ тир икърар газа хтана. 1913-йисуз мульгъ эцигна. Амма инженерри дагъдин вацун «секинсуз къилих» кваз къунач. Гъавилий гатфарих ванда газа хъянвай цин таъсирик а мульгъ чкана. Къей ийдин, икърар юридический жигъетдай акъван савадлудаказ тукъуънавай хъи, къечепатан улъквейрин инженерар маса технологиядай ва чин гъисабдай пул серфона, цийи мульгъ эцигуниз мажбур хъана.

Абдулфатат Ражабов агъваллу касва машгъур тухумдин векил тир. Адан буба Абдулменаф (1796-йисуз дидедиз хъана) Ахцегъяна жемятдин старшина-кавхада тир. Буба кечмиш хъайдалай къуллухъ ахцегъвийри кавхадин везифаяр Абдулменафан хцеп ихтибарна. Бельгиядай ххведайла, Абдулфатат Ахцегъяз арабайра аваз а улъквени мебель ва къве гъвчели киц - болонкяр ххана. 1916-йисуз ада Бакудай киноапарат ххана ва ахцегъвийриз кино къалурна. 1917-йисуз лагъайта, а касди чепедин турбайра аваз вичин пулдин тагътирикъ Къутунхъарин хуърий Ахцегъяз булах гъана. Улъквена Советрин гъукум тестикъ хъайдалай къуллухъ Абдулфатат вичин хушуналди квалахдилай элячина. Ада вичин вири чилер, мал-хеб чадин колхоздив вахкана. Гъавилий ам жазаламиши авунача.

Заз мадни лугъуз къланава: чаз Аллагъ-Таалади дидедин чал вини дережада аваз хъейи Гъажи Давуд Мушкуръви, Ярагъви Мегъамед, Алкъвадар Гъасан эфенди, Етим Эмин, Стап Сулейман, Къуъчхъур Сайд, Къуре Мепик... гана. Шад я, абурун рехъ давамарзайбун ава: алимарни, шаирарни, писателарни... Амма зи риклик къалабулух кутазвай са месэла ава. Амни "Лезги газет" къинин талукъди я. Редакцияда яргъал йисара квалахзайвай бажарағыл журналистри чав гъар юкъуз чи хуърера, районра, республика, дуныяд да къиле физвай вакъиайрикай, шадвал ва къалабулух кутазвай месэлайрикай, хайи ерийра ва яргъара яшамиш жезвай чи ватандашрикай хабарар агақъарзана. Амма чна гъихътин къуън кутазва абурун квалахдик? Жуван дидедин чалалди акътзайвай са газетни 2-3 журнал къинин тавун чаз кутугнавани?! Дугъри я, алай вахт четинди я. Фикир гайтат, вахтар регъятбур садрани хъайиди туш, гъар са вахтунихъ чадал эцигзава.

"Лезги газет" Гъар сада къихъ!

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Девирар къвез алатзава, гъерекатар тарихда гъатзава. Аладай вахтунда дуныяд саки 8 миллиард инсан яшамиш жезва. Абуру сад-садан гъавурда акун патал чалари къумекъозава. Альзуррапди алимри чалариз талукъ месэла ярревирдзава, абурун винел квалахзава, сирерай къиль акъудзава. Чалан къуват екеди я. Макъалада заз жуван хайи чалакай - лезги чалакай рахаз къланава. За фикирзайвал, хайи чал рикъелай алудун ахмакъавал авун, инсанди ахъязавай виридалайни чехи гъалатрикай сад я. За жуван дидед чалал акътзайвай газет (вилкадай "Коммунист") къизз 55 йис тамам хъянва. Зун патарал газа хъайи кас я. Гъикъван маса халкъарин векилрин арада яшамиш хъяннатаны, за жуван чал садрани рикъелай ракъурнач, ам за гъамиша сифте чадал эцигзава.

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай жуъмядиз къадим Дербентда, ДГУдин филиалдин конференц-залда, "Дин ва алай аям" лишандик кваз тешкилай мярекатдин сергъятра аваз Дагъустандин милли политикадин ва диндин краин рекъяй министерстводи "Дин ва экономика" хилляй илимдинни тежрибадин конференция къиле тухвана. Адан квалахда ДГУдин Дербентда авай филиалдин директор Исмаил Абдулкеримова, адан заместитель Рамис Гъашимова, Дербент шеъзердин администрациядин экономикадин ва инвестицийрин управленидин регъбер Садулла Кудаева, студентри, жемиятдин, диндин тешкилтратин, СМИдин такъатрин векилри иштиракна.

Эгълийриз талукъ жуъреба-жуъре месэла яр веревирдна, мугъманри студентрин суалриз жавабар гана.

Шадвилелди мадни а кардикай хабар гуз къланава хъи, мярекатдин эвэл къиляй Энрик Муслимова Дербентдин государствовинди тир тарихдин архитектурадин ва художественный музей-заповедник Дагъустандин гамарин ва декоративно-прикладной искусствовин музейдин заведующий виле квалахзайвай чи ватандаш, вичин ери-бине Сулейман-Стальский райондин Агъя Стаплайлай тир Таиса АЛИБУТАЕВАДИВ РД-дин милли политикадин ва диндин краин рекъяй министерстводин "Миллетрин арада ислягвалил ва развал мягъкемарунай" Гъурметдин знак (лишан) вахкана. Энрик Селимовича Т.Алибутаева къадим Дербентда къиле ту-

Къуй дуњъяда ислягвалил хъурай!

Аладай аямда жемиятда динди къазвай чаддикай рахадайла, РД-дин милли политикадин ва диндин краин рекъяй министр Энрик Муслимова къвати хъянвайбүр министерстводи къиле тухвай социологиядин ахтармишунрин нетижайрихъ галаз танишарна. Икъл, хабарар къур ксарайкай 78 процентди "Дагъустанвияр светский государство яшамиш хъун, амма динди жемиятда къиле физвай газа краиз асул метлебдай таъсири авун лазим я", - лугъузайди къайдна.

Гъуънуллай мярекатдин сергъятра аваз са шумуд касди, гъа гъисабдай РД-дин муфтиятдин Къиблепатан территорииални округда авай векил Гъусейн Гъажиева, ДГУдин ЮНЕСКО-дин кафедрадин доцент, филологиядин илимрин кандидат Гульчохра Сеидовади, ДГУдин доцент, экономикадин илимрин кандидат Оксана Мегъамедовади ва масабуру докладар къелна, диндин ва дин-

вал хажзана. Аладай галаз сад хъиз, и кардад машгъул жедай жегъиларни майдандиз газа акътдайдак умуд кутаз къланава. Дугъриданни, белед-экскурсоводдин пешеда виридалайни къилиндиги адав рикъл газа эгечун, датана жуван винел квалахун, чирвилер къачун я, - къейдзава Т.Алибутаевади. - И рекъе мягъкем камар къачуз заз къумекар гайибур зи муаллимар я: сифте нубатда, Агъя Стаплайн юкъван школада тарсар гайибур. Гъуънуллайни и кар давамарай ДГУдин Дербент шеъзерда авай филиалдин муалими, гъакъни Дербентдин дуныядин культуройрин ва диндин тарихдин музейдин директор Диана Гъасанова (музейрин квалах чирунин рекъе ам зи сад лагъай муаллим я), чи куратор тир Жамиля Дагирова ва масабур. За абуруз виризда сагърай лугъузва!

Чи мурадни хайи ерийрин, къадим шеъзердин, республикадин твар машгъурзай ватандашдиги мадни еке агалкунар, дуныядани ислягвалил хъун я.

Вичин регъятвилер хъиз, четинвилерни хъайиди я. Гъавилий жуван милли газет ва журналар къинин за гъар садан пак буржи яз гъисабзава. И кар тайизвайбур заз жуван хайи чал бенгениш туширбур ва саймиш тайизвайбур яз акъвазва.

Лезги чалал акътзайвай газет ва журналар къинин карда чи эдебиятдин, медениятдин, педагогикадин хилера зегъмет чуугвязвай ксар квэнкъве хъун герек я.

Къилди къачуртла, йис патал "Лезги газет" къинин къимет 977 манат тирди чаз акъвазва. Бязибуру багъя я лугъузва... Гъурметлубур, ужуу вуч ама? Мехъеррик атана, фонограммадин къумекъалди 4-5 мани лагъана, гъикъван пул къачузватла, квэз акъвазва хъи (амайбуруй зун раҳазвач)... Бес абуру таамарзайвай манияр лезигидалди тушни?! Абуру чи бажарағыл шаир тир Етим Эминан, Стап Сулейман, Алирза Сайдован, Хуъръя Тагыран, Шагъ-Эмир Мурадован, Фейзудин Нагъиеван, Сажидинан ва масабурун чалар тушни?!

Жуван хайи чалалди акътзайвай газет къинин гужунин квалах туш, ам тъар са лезгиidi вичин хушуналди къилиз акъудзавай пак буржи, жуван намусдин вилк михъивал я лугъуз къланава заз.

ГАЗЕТ КИЕЛЗАВАЙБУРУН ДАФТАРРАЙ

Мукаил АГЬМЕДОВ

Ришветчи Гъаким

Крарихъ чи нетижаяр авачта,
Умъурдихъ дад, дережаяр авачта,
Бадгъавайда атай чал я дульнядиз,
Камалдин кълкъл тир къужаяр амачта.

* * *

Гыкъван шартар автуртани на къулай,
Бес я лугъудач, жеда текъвезд мад къарай.
Гъакъл халкънава чун, инсанар, дульнядиз,
Вилик финифти туши рульгъдин бес гъарай?

* * *

Ви пис кардай хгунал ваз акси жаваб
Кас батлумир, вахтунанди эха азаб.
Тагъ гайила, цивни тахгур вуж ава?
Хъсанвалун я Аллагъдин эмир, суваб.

* * *

Рикле ният хайила пак Къуръандин,
Къадир жеда къеввайдан хъсандиз.
Са жив патал татуй инсан дульнядиз,
Регъим, инсаф рикле хъурай инсандин.

* * *

Кар чур хайила, багъна къамир итли-битли,
Зурне яна, лугъуз тахъуй яна писпи.
Ибретдин тарс хкудайла крарикай,
Чун агаъда пак мурадрив ксар вири.

* * *

Акъваз тийиз, къвазза марфар,
Къав гатаэва,
Алем шехъиз, гур булах хъиз, чав раҳазва.
Къаю тарар къеңлизава, дун хтуниз,
Чархачи къуъд рекъева, къвезд дав акъвазва.

* * *

Гъуруяят я сада мулькуд алцурзавай,
Ченгиди пак кимеллайди къацурзавай.
Амма чаваз дуъз къимет гур ксар ава,
Гъахъ-батлуди гъа аайвал къалурзавай.

* * *

Бес инсанрихъ агъун тахвурла,
Хабарар къаз, рахун тахвурла.
Нихъ агъаз хъуй чун, инсанар,
Руль риклер къугъун тавурла?

* * *

Гъевесдиз худ гун тавунмаз,
Ашкъидихъ цай хун тавунмаз,
Кардал мурз, кълкъл гъиз жедай туш,
Гъилел къабар гъун тавунмаз.

* * *

Хажзава гъар къуз шейин къиметар,
Артух ийиз бед инсанри къелетар.
Чил элкъенва къе зиллутрин майдандиз,
Куъз къахънава къанивиллин шербетар?

* * *

Рикле тар жеда, кас къеъила ажалсуз,
Тахъайтани ам жуванди, агъвалсуз.
Инсаф течир жаллати хъиз я азраил,
И дульняда тек са ам я мажалсуз.

* * *

Кас робот туш, авачир къас нервияр,
Экъичтиир бедендиk квай ивияр.
Къадар ава хънхънъ сабур, абурни,
Цай агудмир гъич барутдив, дагъвияр.

* * *

Лугъузва на: - Артух ая бегъерар,
Къуй ацурай жегъилрив чи шегъерар.
- Сифте къалур къалахдай на чаяр,
Техжедайвал чина саил, нуъкерар...

Низами ЖАЛАЛДИНОВ

Чаз бубайри веси туна

Пакам къилляй экъечдадли ръгъ,
Бала, вун месикай къарагъ.
Капл ая вуна, лежберни пачагъ, -
Чаз бубайри веси туна.

Куъчедал кам къачудадли эвел,
Баплах алуъл жуван къилел.
Намус я ам, вегъемир чилел, -
Чаз бубайри веси туна.

Яракъ хуъх михъя яз на ви,
Тапанчи ва я гапур хци.
Тахсирсуздан экъичмир иви, -
Чаз бубайри веси туна.

Ви рикларихъ атайла мугъман,
Тадиз эвер суфрадихъ жуван,
Ядни фу це, тухара инсан, -
Чаз бубайри веси туна.

Балкъанни чуру итимдиз лазим
Шейэр я Чаварилай къадим.
Рухвайриз чира къелун, къын, -
Чаз бубайри веси туна.

Къуншидиз вуна ая, хва, гъурмет,
Хъсан къуншидиз авач гъич къимет,
Фитнечийриз хъурай чи лянет, -
Чаз бубайри веси туна.

Гъурбатда

Аквазмач къе хайи макан,
Бубадин къвализ хъана мугъман.
Дуланажагъ гъурбатда аваз,
Сувун паталай къуд цал акваз.
Азандин ванцихъ хъана цигел,
Муздзиндин ширин ванцел.
Тили фахъни булахдин цихъ,
Жуван хайи лезги чилихъ.
Куъчедал япари хайила ван
Икъван ширин лезги чалан.
Галат яз, тирлани сефил,
Гъасядта хкажда авачир гульгуль.

Къадир КЪАДИРОВ

Иифен ахвар атланва зи

Иифен ахвар амач захъ мад,
Дуст хъанва гъетер.
Рахазва зун гъбурухъ галаз,
Ахъайиз дердер.
Саклани рикл жезвач секин,
Фикир я дерин.
Хажалатри ийзимач заз
Гъич умъур ширин.
Зи рекъелай алата, дад,
Чулув перде, вун!
Бес хъуй вун акъурай къван
Мичивилик зун.
Жегъиль я зун, заз хъанавач
Са акъван умъур.
Зак на лугъур тахсирар квач,
Мийир зак хукуър.
Вучиз зал вун гъалт хъанва икъ,
Залум чулув баҳт?
Яраб, умъур, къалурдатла,
Заз рикл дири вахт?..
Йиф акъатна, югъни жезва,
Зун - къвале пашман.
Вучиз дульня икъван гъузел
Хъанва зи душман?..

Заз кълан хъана вун

За вуч ийин, кълан хъана заз вун.
Гатфар хъиз я икъъар зулун.
Зи ашкъидин къувай ялав,
Къати хъанва, гумач зун зав.
Зи ашкъидин гъярайдин ван
Крап хурузъ хъанва аян.
На ашкъидиз тагуз къимет,
И дульняда хъанва заз дерт.
Вуч ийин, вун кълан хъана заз,
И дульнядал багъа зат! яз...
* * *

Са заз чизва: на зи вилик
Гъикъван багъаз ганатла наз.
Гъикъван наз на ганатлани,
Эхир на гаф гана хъи заз!
Сад Аллагъдин эмирдалди
Вун къисметни хъана хъи заз!

Къанидаш чар

Гъинай гъида за ваз гафар,
Ви тарифар иидай.
Гъинай гъин за багъа рангар,
Ви багъа тъвар къхидай.
Заз чидач ваз тъхътин гафар
Багъышатла къенин къуз.
Хъайи чаваз къе чи икъар
Гъазур я лап ваз чан гуз.
Агъ, къаниди, вун зи рикл из
Акъван я хъи пара хуш,
Заз акунач дульняд винел
Вун къван назлу гъузел руш.
Вун къван гъузел рушар анжак
Жеда тек са маҳарик.

Ви гъузелвал кутазва за
Мульъубатдин цаварик.

Ингье ви чар зи вилик ква, -
Виридалай хуш савкъат.
Ада зи рикл экуъ унва,
Гъилериз гъиз зи къуват.
Ви гъар са гаф я заз багъа,
Зи чан къван заз масан яр.
Чир хъуъх, зун я умъурлухда
Ваз вафалу инсан, яр.

Къадимбек ИЛЬЯСОВ

Гъил къачу, диде

Гъар ахварай акур къван заз вун, диде,
Рахан тийиз, яргъалай физ аквазва.
Ихътин ахвар акур чаваз зи рикле
Гъар журедин фикирарни гъатзава.
Я къу пайни атлувач за къваликай,
Хемис ийфиз садакъани пайзава.
Хкудзавач къун жумъя ийкъан дуъадкай,
Кълунални за къу тъвар къазава.
Фикирзавач ваз такланвал авуна,
Заз чин тийиз, ваз такланвал аватла.
Гзаф вахт я, ахварри зун есир къуна,
Лагъ диде, закай такланвал хънатла.
Минет я ваз, лагъ ахварай зи тахсир,
Гъикъван тъурай зи рикл тъукуъл хиялри?
Ша ахварай лагъ заз вун риклин сир,
Гъелекнава зун ви сирдин суалри.
Инсан я зун, бељки, зун гъафил хъана,
Ваз таклан кар авунатла эгера,
Минетзава за, ви сурал алгъана,
Гъил къачу, диде, твамир зун къевера.

Мус акъвазда хъуникай

Килига вун жуван гъалдиз, къуватдиз,
Алаакъ тийир къвалах хиве къамир на.
Вач, гъузгъудай килиг жуван къалубдиз,
Гъалиб тежер къал арадал гъимир на.
Са югъ авач пиян тушиз къчеда,
Галтад жезва зулун гарал пек хътин.
Гагъ жезва вун, лап гамиш хъиз къарада,
Гагъ акурдал хкадариз, къек хътин.
Эсер жезвач, вун алачиз рахазва,
Ви яргъи мез душман я ваз сивевай.
Уях хъухъ тъун, вун ажадив къугъавазва,
Секин тазвач эрекъди вун къеневай.
Я гъил амач, я къвач амач хун тавур,
Къалубдай вун акъатнава инсандин.
Гагъ милица жез ракларал, гагъ - дуухтур,
Язух къвани къевзвачни ваз ви чандин?

Паб, аялар, вун акурла, катзава,

Диде, буба жезва къвале түрфандик.

Къуншиярни вакай бизар хъанава,

Гъич ягъ, намус кумач а ви вижданник.

Тъуквен амач вун буржар тавунвай,

Бурж вахкудай ийизвач на хиялни.

Дидед пенси вахкузва, гълевай,

Гишила туна, ви паб, хизан, аялни.

Чарадаз на къвалахзава эрекъдихъ,

Итимвиллин абур михъиз квадарна.

Зегъмет чугуна жуван хайи хзандихъ,

Гъурмет къачу, дидедин рикл шадарна.

Фитнечи

Гъар фитнечи авай къвале,
Мус феййтлани, къал жеда.
Яргъалай чир жеда магъле
Гъарай-эвердин ван жеда.
Мехъер-мелни чурда ада,
Чехи-гъвечи чидайди туш.
Лавгъа гатаэ виз сив рахада,
Дуъз ихтилатни идай туш.
Тфенг я вини къваче авай,
Туб галукънамаз бес жеда.
Минутни фидач арадай
Гъарай-эвердин ван жеда.
Ргай къажгъан хъиз жеда ам
Вич ацукашавай суфрадихъ.
Къекъвез жеда, элкъуриз къам,
Вичин къил къар са инсандихъ.

Недай фуни жеда зегъер
Фитнечи алаай суфрадал.
Къурху жеда хъйиз эвер,
Мад сеферда мел-мехъерал.

Гагъ жув гатаэ - гагъни жува
Физва ви умъур фитнедик.
Ахмакъ къилиз авач дава,
Я намус кумач жендекдик.

Рустам ЖАМИРЗОЕВ,
Цийи Къуруш

Тіал

Я Сад Аллагъ, зи чанда са тіал ава,
Адакай тек са зазни Ваз аян я.
Ваз күмек це лугъуз, мецел чал ала,
Шикаят туш, тіал инсандин залан я.

Ятлани зун Ваз са күсни аси туш,
Ви гъар са кар чун паталди регъим я.
За лугъудач, зун къадардал рази туш,
На гайдал зун рази хъун лазим я.

Тек са Вакай чара жеда зи чандиз,
Къезил ая Вуна зи тіал, минет хъй.
Жаваб гуда На тіалай инсандин,
Къуй и царап зи дуъадин сүгъбет хъй.

“Лезги газет”

“Лезги газет” хтай чавуз
Шад жеда заз лап къадарсуз.
Адан царап къелдай чавуз
Акъатда зи гъевес цавуз.

Гъар гъафтеда хемис юкъуз,
Зи вил, дустар, рекъел жеда.
Газет мус хкведа лугъуз,
Вилив хъуз зун гъенел жеда.

“Лезги газет” заз багъа я,
Зи дердинин ам дава я,
Зи ильъамдиз ам гъава я,
Тъакъван къани “Лезги газет”.

Калайриз

Таза, иер цукъвер я

ПЯТНИЦА, 18 декабря

РГВК

06:45 «Заряжайся!» 0+
07:00, 08.30, 16.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на аварском языке 12+
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:10 Мультифильм 0+
08:55 Д/с «Пять причин поехать в...» 44,47 с.
09:25 X/f «Погоня» 16+
11:35, 17.30 Т/с «Напарница» 12 с. 16+
12:50 X/f «Приключения Толи Клюквины» 0+
14:00 «Агресектор» 12+
14:30, 16.30 Время новостей Дагестана
14:50 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
15:30 «Психологическая азбука» 12+
15:50 «Галерея искусств» 6+
16:15 Мультифильм 0+
16:55 «В центре внимания»

17:00 Д/с «Пять причин поехать в...» 46,47 с. 12+
18:25 Мультифильм 0+
18:45, 01.15 Передача на кумыкском языке 12+
19:30, 22.30, 00.30 Время новостей Дагестана
20:00, 23.00, 01.30 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:45 «На виду спорта» 12+
21:25 «Молодежный микс»
21:45 «Круглый стол» 12+
22:20 «Дагестанский календарь» 0+
23:20 «Лобальная сеть» 16+
23:55 Д/с «Все грани безумия» 12 с. 16+
01:50 «Подробности» 12+
02:10 «Молодежный микс»
02:25 «На виду. Спорт» 12+
02:55 «Круглый стол» 12+
03:25 «Подробности» 12+
03:45 «Психологическая азбука» 12+
17:15 Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15, 3.35 Давай поженимся! (16+).
16.00, 4.15 Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 Человек и закон. (16+).
19.45 Телегра «Поле чудес». (16+).
21.00 Время. (16+).
21.30 Голос. (12+).
23.25 Вечерний Ургант. (16+).
0.20 Д/ф «Юл Бриннер, великолепный». (16+).
1.20 Наедине со всеми. (16+).

ПЕРВЫЙ

5.00, 9.25 Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00 Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55, 2.45 Модный приговор. (6+).
12.15 Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15, 3.35 Давай поженимся! (16+).
16.00, 4.15 Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 Человек и закон. (16+).
19.45 Телегра «Поле чудес». (16+).
21.20 «Дагестанский календарь» 0+
23:20 «Лобальная сеть» 16+
23:55 Д/с «Все грани безумия» 12 с. 16+
01:50 «Подробности» 12+
02:10 «Молодежный микс»
02:25 «На виду. Спорт» 12+
02:55 «Круглый стол» 12+
03:25 «Подробности» 12+
03:45 «Психологическая азбука» 12+

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Магудерев» на агульском языке
14:30, 21.05 Местное время Вести Дагестан
17:15 Духовная жизнь
17.35 Концерт
5.00, 9.30 Утро России.
9.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести.
11.30 Судьба человека с Б. Корчевниковым. (12+).
12.40, 18.40 60 минут. (12+).
14.55 Т/с «Морозова». (12+).
17.15 Прямой эфир. (16+).
21.20 Измайловский парк. Большой юбилейный концерт. (16+).
23.50 Торжественная церемония вручения Российской национальной музыкальной премии «Виктория». (16+).
4.35 Их нравы.
4.55 X/f «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона». (12+).

НТВ

5.15 Т/с «Юристы». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня.
8.25, 10.25 Т/с «Глаза в глаза». (16+).
11.00 Т/с «Морские дьяволы». (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие.
14.00 Место встречи.
14.55 О самом главном. (12+).
17.25 Хди меня. (12+).
18.25, 19.40 Т/с «Морские дьяволы. Особое задание». (16+).
21.20 Т/с «Пес». (16+).
23.30 Своя правда с Р. Баяном. (16+).
23.35 Сегодня.
1.15 Квартирный вопрос.
2.10 Т/с «Хорошая жена». (16+).
4.35 Их нравы.
4.55 X/f «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона». (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 4.40 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.00, 5.30 Давай разведемся! (16+).
9.00, 3.00 Тест на отцовство. (16+).
11.10 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.20, 2.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.25, 1.15 Д/ф «Порча». (16+).
14.00 Мелодрама «Знахарка». (16+).
14.30 Мелодрама «Горничная». (16+).
19.00 Мелодрама «Венец творения». (16+).
23.25 Мелодрама «Любовь как мотив». (16+).
6.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 X/f «Без права на ошибку». (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15 Новости дня.
9.25, 10.05 X/f «Ошибка резидента». (6+).
10.00, 14.00 Военные новости.
12.30, 13.20, 14.05 X/f «Судьба резидента». (6+).
16.15, 18.40 X/f «Возвращение резидента». (6+).
19.55, 21.25 X/f «Конец операции «Резидент». (6+).
23.10 Десять фотографий. (6+).
0.00 Т/с «Отряд специального назначения». (6+).

ЗВЕЗДА

6.50, 8.20 X/f «Без права на ошибку». (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15 Новости дня.
9.25, 10.05 X/f «Ошибка резидента». (6+).
10.00, 14.00 Военные новости.
12.30, 13.20, 14.05 X/f «Судьба резидента». (6+).
16.15, 18.40 X/f «Возвращение резидента». (6+).
19.55, 21.25 X/f «Конец операции «Резидент». (6+).
23.10 Десять фотографий. (6+).

суббота, 19 декабря

РГВК

07:00, 08.30, 16.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на кумыкском языке 12+
08:00 Мультифильм 0+
08:50 Д/с «Пять причин поехать в...» 46,47 с.
09:20 X/f «Начальник Чукотки» 0+
11:00 «Молодежный микс»
11:20 «Мой малыш» 12+
11:50 «На виду. Спорт»
12:25 Д/ф «Мурод Кажалев. Снова в горы» 6+
14:45 «Подробности» 12+
15:10 «Круглый стол» 12+
15:50 «Здравствуй, мир!» 0+
16:50 «В центре внимания»
16:55 «Дежурная часть»
17:10 X/f «Тайна синих гор»
18:30 Д/ф «Продолжение песни» 0+
18:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
19:00 X/f «Здравствуй, мир!» 0+

19:30 Время новостей Дагестана
19:55 «Дежурная часть»
20:10 Проект «Мы – народ российский. Дагестан многонациональный»
21:40 «Дагестан туристический» 6+
22:00 «Годекан» 6+
22:30 Время новостей Дагестана
22:55 X/f «Не могу сказать «Прощай» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01:35 «Мой малыш» 0+
02:00 Д/ф «Мурод Кажалев. Снова в горы» 6+
04:15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
04:50 X/f «Здравствуй, мир!» 0+

ПЕРВЫЙ

6.00 Доброе утро. Суббота. (6+).
9.00 Умницы и умники. (12+).
9.45 Слово пастыря.
10.00, 12.00 Новости.
10.15 101 вопрос взросления. (12+).
11.15, 12.15 Видели видео? (12+).
13.00 Алекс-Юстас!. Тот самый Алекс. (16+).
14.05 Без права на слову.
15.15 Кубок Первого канала по хоккею 2020. Сборная России – сборная Чехии. Прямой эфир.
01:00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01:35 «Мой малыш» 0+
02:00 Д/ф «Мурод Кажалев. Снова в горы» 6+
04:15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
04:50 X/f «Здравствуй, мир!» 0+

РОССИЯ 1

5.00 Утро России. Суббота.
8.00, 10.00, 16.00 Сегодня.
8.20 Готовим с Алексеем Зимним.
8.20 Местное время. Суббота.
8.35 По секрету всему свету.
8.45 Кто в доме хозяин? (12+).
9.25 Едим дома.
10.20 Главная дорога. (16+).
11.00 Живая еда с Сергеем Малоземовым. (12+).
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 Детская Новая волна 2020.
15.00 Своя игра.
16.20 Следствие вели. (16+).
18.00 Плоду монстра.
19.00 Центральное телевидение.
20.20 Ты не поверишь! (16+).
21.20 Секрет на миллион. Сергей Пенкин. (16+).
23.25 Международная пилот-рампа. (16+).
0.15 Квартирник НТВ у Маргалиуса. Группа Звери.
1.40 Дачный ответ.
2.30 Т/с «Хорошая жена».
4.15 X/f «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона».

НТВ

7.20 Смотр.
8.00, 10.00, 16.00 Сегодня.
8.20 Готовим с Алексеем Зимним.
8.45 Кто в доме хозяин? (12+).
9.25 Едим дома.
10.20 Главная дорога. (16+).
11.00 Живая еда с Сергеем Малоземовым. (12+).
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 Детская Новая волна 2020.
15.00 Своя игра.
16.20 Следствие вели. (16+).
18.00 Плоду монстра.
19.00 Центральное телевидение.
20.20 Ты не поверишь! (16+).
21.20 Секрет на миллион. Сергей Пенкин. (16+).
23.25 Международная пилот-рампа. (16+).
0.15 Квартирник НТВ у Маргалиуса. Группа Звери.
1.40 Дачный ответ.
2.30 Т/с «Хорошая жена».
4.15 X/f «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона».

ДОМАШНИЙ

6.30 Мелодрама «Дом на обочине». (16+).
8.35 Мелодрама «У Бога свои планы». (16+).
10.35 X/f «Нина» (16+).
11.55 Жить для себя. (16+).
12.00 X/f «Нина». (16+).
19.00 Т/с «Любовь против судьбы» (Турция). (16+).
22.50 Мелодрама «Побочный эффект». (16+).
0.45 X/f «Нина» (16+).
4.15 Д/с «Восточные жены». (16+).
5.55 Домашняя кухня. (16+).
6.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.10 X/f «Мачеха».
7.55 Православная энциклопедия. (6+).
8.20 Полезная покупка.
8.30 X/f «Волшебная лампа Аладдина». (6+).
8.40 X/f «Нина» (16+).
9.00 Легенды цирка с Эдгаром Запашным. Русланом Газзаевым. (6+).
9.30 Легенды кино. Юрий Солomin. (6+).
10.15 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым», «Операция «Златоуст» и Лев Термен».
11.05 Улика из прошлого. «Последняя тайна Гитлера». (6+).
11.55 Не факт! (6+).
12.30 Круиз-Контроль». «Барнаул - Горно-Алтайск». (6+).
13.15 СССР. Знак качества. (12+).
14.05 Т/с «Снайпер. Офицер СМЕРШ». (12+).
18.10 Задело! (6+).
18.25 Т/с «Щит и меч». (6+).
3.40 Д/ф «Разведчики».

ЗВЕЗДА

Дин

Вири инсаниятдиз чешнелу ксар

Ямин МЕГЬАМЕДОВ,
диндин рекъяя алим

(Эвел - 44-49-нумраира)

Абу-Бакр халифадин гафар

1. Ам халиф яз тайнарайла, ада ихътин келимаяр лагъана: "Аллагъадиз гъамд хъуй, Ам я тарифдиз лайихлуди...". Гүбъульнлай давамарна: "Эй, инсанар! Зун куб чехиди (халифа) яз тайнарнава, амма зун куб арада виридалайни хъсанди (хийирлуди) туш. Эгер за хъсан кар ийиз хъайитла, кубне заз кубmek це, эгер за чуру кар ийиз хъайитла, кубне зун дузъ хъяя! Керчеквал аманат я, таб - хиянат!

Куб арада зайиф кас (зулум хъайи) зи патав къуватлуди яз жеда, та за а касдив адан гъахъ агакъар хъийидалди, ин ша Аллагъ. Куб арада къуватлуди (зулум авур) зи вилик зайифди яз жеда, та за адавай гъахъ вахчудалди, ин ша Аллагъ...

Гъихалъдин арада чуру крат (гунагъар) чкайтла, а халък (вири) балайри, мусибати къада. Кубне заз мутъульгъвал ая, за Аллагъадиз ва Адан расулдиз мутъульгъвал ийизмай къван. Эгер за асивал авуртла Аллагъадиз ва Адан расулдиз, а чавуз кубн заз мутъульгъ жемир. Къарагъ кубн, чи капл ийин... Аллагъадиз квез регъим авурай!". (Бидай, ибн Касир).

2. Са сеферда ада, хутъба (вяз) ийидайла, лагъана: "Эй, инсанар, за квездеси ийизва, Чехи Аллагъадихъай кичле хъухъ куб вири крат, гъар са гъалда. Квездеси крати, таклан крати гъахъ газ хъухъ. Гъакъикъатда, керчек рахунрилай гъейри, амай раҳунра хийир авач. Ни таб авуртла, ада зулум ийизва, ни зулум авуртла, адава завалувал жеда. Яргъаз хъухъ куб такабурлувилик! Кубне къиниъиз гъазурвал аку! Кубе чин тийидай, якъинвал авачир кар хъайитла, Аллагъадин Ктабда ава чирвал! Кубе кубн патал хъсан, диндар крат гъазура, пака абур квез куб вилик жагъида. Гъакъикъатда Аллагъади лагъанва, (3-сур, 3-аят, мана): "Гъар са чандиз вич авур хъсан амал ва вич авур пис амал (Къияматдин Юкъуз) вичин вилик жагъайла, а юкъуз адава вичинни адан (пис амалрин) арада яргъал вахтунин ара хъана клан жеда. Аллагъади квез Вичикъ игтията (мукъятеал) авунин хабар гузва. Аллагъ (Вичин) бендеяр патал газа мергъяматлуди (абурун язух къведайди) я!".

Гъавиляй квез Аллагъадихъай кичле хъухъ, эй, Аллагъадин бендеяр ва Ада квел гъузчывал ийизвайди чир хъухъ. Кубне квэл вилик хъайи халкъарилай ибреят къачу. Чун, гъар гъикъ хъайитла, чи Реббидихъ галаз гурушмиш жедайди квез чир хъухъ. Куб гъам гъеччи, гъамни чехи кратиз эvez худа, Аллагъади гъиль къачур крат квачиц. Гъакъикъатда Ам Багышламишади, Регъимлуди я. Гъарда жувакай фикир ая, кубmek Аллагъадивай тлалаба. Чир хъухъ, тайин са квалах ийидай къуват садахъни авач, къуват анжак Аллагъадин патай я! Къуръанда лагъанва, (33-сур, 56-аят, мана): "Гъакъикъатда, Аллагъади ва Адан малаики Пайгъамбардал салават гъизва (салават - Аллагъадин патай - малаики - адад тариф авун ва адад регъимар гун я; малаики патай - ам патал дуя авун ва астагъифир авун я) эй, иман гъанвайбур, салават гъаш кубне адад ва салам це (кубне адад) - салам гуналди!".

Я Аллагъ! Салават ва салам це Вуна Мугъаммад - Ви Бенедиз, Ви расулдиз - виридалайни хъсан салават. Вуна чун адад салават гъунин кардалди михъя ая, чун адад агакъара, адахъ галаз санал же-дайлаладан межлисда чал чан хкваш ва

(КъатI ама)

чун адад Чешнедал твах! Я Аллагъ, Вуна чуз Ваз итлаатлувализ кубmek це ва чаз тъалибвал багъиша!".

3. Нубатдин сеферда хутъба (вяз) ийидайла, ада лагъана: "За квездеси ийизва, Аллагъадихъай кичле хъухъ ва лайихлута тирвал Адан тариф ая. (Гъа са вахтунда) кубне Адак еке умудар кутур ва Адакай кичлевални хъухъ, Адаз дуя, ялвар авунин карда чалишишилвер артухара! Гъакъикъатда Аллагъ-Таалади Закарийадин ва адад хизандин тарифнава. Къуръанда лагъанва (21-сур, 90-аят, мана): "Гъакъикъатда, абуру хъсан крат ийиз тади ийизвай ва умудлувиленди, къурхувилленди Чаз (ялвариз) эверзавай, (абур) Чаз умунбур (мутъульгъбур) тир!".

Чир хъухъ квез, Аллагъадин бендеяр! Аллагъади квевай куб икърар къачунва, квез фана тир тимилдаз эvez яз гъамишалугъ тир гзафди гузва! Им Аллагъадин Ктаб я куб арада авай. Адан мужизатар, ажеб крат гъич кутиягъ жеда, адан нур кваждач. Гъавиляй якъинди адан гафарихъ чалахъ хъухъ ва дузъ регъбер яз (къилин насиғат яз) яхъ кубне Адан Ктаб! Гъакъикъатда, Ада кубн Вичиз ибадатун патал халкънава ва Ада квел куб крат къхизвай малаикар тайнарнава, абуруз кубне ийизвай амалдикай чизва. Мадни чир хъухъ квез, эй Аллагъадин бендеяр! Куб пакамахъ къвалья къазанмиш экъечизава ва нянрихъ элкъевна къвалери хквезава. Квекъай гъар садаз ажал ава ва адакай авай чирвал квекай чуныухнава..." (Тарих Тлабарий).

4. Муса ибн Алкъамагъ асгъабди (Аллагъ рази хурай вичелай) агакъарнавайвал, Абу-Бакр халифади хутъбадал лагъана: "Гъамд хъуй Аллагъадиз - алемрин Реббидиз, за Адан тарифнава ва за Адакай кубmek, зи къиниъилай къулухни заз еке гъурмет тлалабава. За шагъидавалава: са Аллагъадилай гъейри, ибадат авуниз лайихлута илагъи авач, Ам сад я, Адаз шерик авач, ва за Мугъаммад Адан бенде ва расул тирдан гъакъиндан шагъидавалава. Ада ам гъахъ газ, муштулухчи ва ильтиятвал авунин хабардар, нурламишавай чиргъяз ракъурнава: "Ильтиятвал авунин хабар гун патал (ада - Пайгъамбарди) чан алайбуруз (къатлудай акул ва къабулдай рикълер авайбуруз) ва кафирил (азаб жеда лагъай) гаф тестикъ жедайлал (Къуръанда авай делилар агакъайла, мад кафири инсанриз гъахъардай се-бебар амукъада)".

Вуж Аллагъадиз са Адан расулдиз мутъульгъ хъайитла, дугъриданни, ам дузъ ре-къел ала ва ни Аллагъадиз Адан расулдиз асивал авуртла, ам, дугъриданни, яргъал ва ачуя ягъалишвиле ава. За квез Аллагъадихъай кичле хъун, Адан эмирап, тайиннавай къанунар къевиз къун веси ийизва.

Аллагъади куб арадай квел тайнарнавай чехи ксарин чалаз яб гун ва мутъульгъ хъун важибул кар я. Дугъриданни, ни мусурман чехи касдиз яб гайитла, хъсан крат эмирап авунин ва пис крат къадагъя авунин карда адахъ еке агалкъунар жеда ва ада вичин хивевай буржи къилиз акуднава. Куб гъевесиз табий хъункай кубн яргъаз хъухъ, дугъриданни, вич гъевесикай, темягърикай ва ажгульдикай хвейидахъ еке агалкъунар жеда. Лавгъавиликай яргъаз хъухъ! Вири крат сабур ая! Мукъаятвал ая, мукъаятили менфят гуда! Къабул же-дай амал ая! Диндар крат ийиз тади ая, абуруз Аллагъади сувабар ва регъимар хиве къунва. Дугъриданни, Ада Вичин Ктабда гъалал ва гъарам, гъихътин крат ва-жибул ятла ва вуч къадагъя ятла баян гана ачунаха.

Диндин месэлайриз талукъ сувабар пайда хъайитла, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз къыхъ.

Спорт

Мини-футболдай райондин турнир

МИНИ-ФУТБОЛ

Чи муҳбир

Ийикъара Мегъарамдхурун райондин кыл Фарид Агъмедова мини-футболдай райондин турнирда гъалиб хъайи командайрив шабагъар вахкуниз талукъарнавай шад мярекат къиле тухвана. Идакай "Лезги газетдиз" райондин администрациядин пресс-къуллугъуди хабар гана.

Ватандин Чехи диявела гъалибвал къазанмишна 75 йистамам хъуниз, Рикъел хъунин ва Баркалдувилин йисаз талукъарнавай спортдин и серенжемда райондин хъурерин хъяновай 12 командади иштиракна. Ам тешкилнавайди райондин администрациядин физический культурадин ва спортдин отдел тир...

Къейд авун лазим я хъи, МР-дин кыил Ф.Агъмедован къаардадли "Демография" милли проектдин сергъятра аваз алай вахтунда районда къве проект - "Физический культура ва спорт вилик тухун" ва "Общественный сагъламвал мягъемарун" къилиз акудзава.

- Чи везифа агъалийрин жезмай къван газаф къадар спортдал желб авун ва саълам умъумр къиле тухунин жигъетдай таблигат тухун я, - къейдзава райондин кыли.

Турнирдин нетижаяр агъадихъ галайб бур хъана: 1-чка Кчун-Къазмайрин командади къуна. 2 ва 3-чайриз, талукъ тирвал, Гъепцеърин ва Ярагъ-Къазмайрин командадаир лайихлута хъана. Шад мярекат санитариядинни эпидемиологиядин вири къайдайлар амал авуналди къиле тухвана. Гъалиб хъайи командайриз дипломар, медалар ва къиметлу пишкешар гана.

"Къизилдин зулун" пишкешар

ФУТБОЛ

Мадина АРШИНОВА

С тимил вахт идалай вилик Кеферпатаан Осетия - Аланиядин Моздок шегъерда футбольдай аялрин арада гъар йисуз къиле тухзвай нубатдин "Къизилдин зулун" пишкешар патал турнир акъалтна. Ана Кеферпатаан федеральный округдин жуъреба-журе регионрай, гъа гъисабдай яз, Дағыстан, Кабардино-Балкария, Кеферпатаан Осетия - Алания республикайрай, Ставрополдин ва Краснодардин крайрай жаван футбольистри чинп устадвал къалурна. Гъар йисуз и турнирда Дербентдин 1-нумрадин ДЮСШ-дин футбольистрини ("ТЕФИ" твэр алай команда яз) иштиракун хъсан адетдиз элкъиенва. Къейд авун лазим я хъи, командади гъар йисуз приздин чакарни къазва. Икъ, нубатдин сеферда Дербентдин "ТЕФИ" команда 2-чадидиз лайихлута хъана.

Финалдин акъажунар къадим шегъердай тир жаван футбольистар турнирдин тешкилатчи - Моздок шегъердин ДЮСШ-дин футбольистрихъ галаз "түркмешимиш хъана". Къве падни мягъем акъвазнавай, къуғун лап къизгъиндаказ къиле физвай. Къилин вахтунда командайрин къуғун 1:1 гъисабдади акъалтна. Судьярии пенальтирин нетижада гъалиби команда тайи-

рунин къаар къабулна. Икъ, 4:3 гъисабдади чкадин командадин футбольистри гъалибвал къазанмишна. Винидихъ хабар ганвайвал, "ТЕФИ" команда гимишдин медалдиз лайихлута хъана.

Шадвалдай кар мадни ам я хъи, турнирда виридалайни хъсан къуғъвайди яз (2007-йисуз дидедиз хъанвай жаванрин арада) "ТЕФИ" командаидин капитан Мегъамед ва Амир Эмирғамзаев турнирдин виридалайни хъсан защитник яз хъяна. Абуруз ва гъилибвал къазанмиш командайрин амай футбольистрни шад гъалара кубокар, медалар, грамотаяр ва къиметлу пишкешар ваххана.

Дербентдин футбольдади рикъ алай ксари жаван футбольистриз ва 1-нумрадин ДЮСШ-да абуруз вердишилвер гузвай тренер Ибрагим Султановаз "Къизилдин зул" турнирда нубатдин агакъун рикъин сидкъидай тибриказва.

Алай четин вахтунда аялриз республикадилай къеңез фидай мумкинвал гайи - пулдин таъватар чара авур ксари: "ТЕФИ" твэр алай коммерциядин фирмадин регъберар тир Тельман Гъамзаев, Физули Сагуеваз, гъакъни ялар и турнирдиз хъсан гъазур хъун патал еке чалишишилвер авунай Дербентдин 1-нумрадин ДЮСШ-дин директор Нежек Эмирбековаз футбольистри ва абуруз диде-бубайри саърай лугъузва.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядян, алакъадин ва массовий коммуникацийрин министерство

367018, Махачкъала,
Насрутдинов пр., 1 "а"

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ
(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62
КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

Газет йисан 52 сеферда акъатзава
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовий коммуникацийрин хиле гүзчилав аувунин рекъяя Федеральный къул-лугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация аувана.

Регистрациядин нумра ПИ № ГУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди тукъуру хъйизва.
Макъалайриз рецензияр гузувач ва абур эл-къиена вахкувач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап аувун патал теклифнавай материалира гъанвай делилрин дузвилин ва керчевилин патахътай жавабдарвал авторрин чинп хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.10

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дигитографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан къиче, б.

Тираж 5088

Г. - Илишандик квай материалар
гъакъидихъ чаптавайбүр я.

12(1) - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Нумрадиз шиир Лезги чал зи дамах я

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Зи лезги чал, дидедин чал ширин тир,
Шалбуз дагъдин синерал ви ван ала.
Бакудани, Къусардани, Ширванда,
Эминанн Сулейманан чал ава.
Дидедин чал гадармира, шад жедач,
Уъмурда куын пашман жеда, лезгияр.
Шегъердикай квэз уъмурлух къвал жедач,
Лезги чилин къадир хъухъ квэз, лезгияр.
Сайдан чал, Меликан чал яхъ вине,
Сулейманн Эминан чал, лезгияр.
Гъурбатда куын хъайитлани, лагъ "диде",
Жуван чалал рахадайвал лезгияр.
Океанрал лезги чалан твар алаз
Сирнавзава Сулейманан гимиди.

Татар, монгол кукъварайд я хура тваз,
Жуван намус, чал хвейид я лезгиири.
Жуван Ватан, дидедин чал хуҳ къуне!
Гъурбатдани са къуз герек жеда ам.
Дидедизни "мама" лугъуз жемир къе,
Эхират къуз адакай квэз жеда гъам.
Алланрин чал, Албандин чал, лезги чал,
Гъикъван ширина, назикдаказ аквазва.
Европадин къукини-кукъвал, синерал,
Чи Шарвили лезги чалал рахазва.
Чални хуъха, чилни хуъха, лезгияр!
Жуван халкъдин намус, виждан вине яхъ.
Садранни куы чал гадармир, лезгияр.
Вири туна, дидедин чал гылые яхъ.

Сканворд

Тукъурайди - К. КъАЛАЖУХВИ

В МФК "Даглизингфонд" реализуется программа "Антикризисные меры поддержки субъектов МСП", включающая в себя 4 вида микрозаймов. Эти микрозаймы может получить любой субъект МСП, зарегистрированный и осуществляющий свою деятельность в Республике Дагестан.

Заявитель вправе претендовать на получение разных видов микрозаймов с общим ограничением 5 млн рублей суммарно.

За подробной информацией необходимо обратиться в "Центр поддержки предпринимательства", расположенный по адресу: г. Махачкала, ул. Гагарина, д.120. Телефон: +7 (963) 370-98-78.

Номер горячей линии центра "Мой Бизнес": 8-800-700-99-00 (звонок по России - бесплатный).

2021-йис патал

Лезги газет

кхъихъ!

ИНДЕКСАР:

йисанди - 63249

б вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин отделенийрай:

йисса - 977 манатни 41 кепек

б вацра - 488 манатни 70 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

йисса - 912 манатни 02 кепек

б вацра - 456 манатни 00 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йисса - 456 манат

б вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскра, сайтда(www.dagestan.press) ва гъакъини Махачкъала, Промшоссе къучедин 10 "а"-нумрадин дараматда, кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чи хутахдайбур:

йисса - 325 манат

б вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхъинин патахъай суалар пайда хъайитла, экъунин сяддин 9-далай няянин сяддин 6-далди и нумрадиз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

"Мавел" чапханади Къ.Х. АКИМОВАН "Азадвиллин веревирдилим" ("Философия свободы") ктабдин подписка малумарзана. Ам урус чалал кхъенва, 180 чиникай ибарат я. Сифте яз 2021-йисан февралдиз басмадай акъатда. Са ктабдин къимет 500 манат я.

ЧИ АДРЕС: 367010, Махачкъала, О. Кошевоян къиче, 42а. Издательство "Мавел". Тел.: 8928-511-31-16; 8928-873-40-02.

Утерянный диплом о высшем образовании серии 100524 под номером 0829156, выданный в 2014 году Федеральным государственным бюджетным образовательным учреждением высшего профессионального образования "Дагестанский государственный педагогический университет" на имя МИРЗАХАНОВА Мурада Мирамзаевича, считать недействительным.

"ЛГ"-дин 49-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

1. Дилмаж. 2. Къуллугъ. 3. Къадагъ. 4. Тамада. 5. Камари. 6. Маналу. 7. Магъара. 8. Барама. 9. Хирург. 10. Амалар. 12. Фуғара.

Стань самозанятым

С 1 июля 2020 года в Республике Дагестан вступил в силу закон о самозанятых. Закон актуален для многих сфер предпринимательской деятельности. Налог всего 4 % и нет документального оборота. Все проще, чем кажется.

Зарегистрироваться в качестве самозанятого можно в центре "Мой Бизнес" @moibiz05 по адресу: г. Махачкала, ул. Гагарина д.120.

Получить подробную консультацию по этому и другим вопросам можно по номеру горячей линии: 8-800-700-99-00

**мои
бизнес**
центр оказания услуг

МСП Банк увеличивает максимальный размер беззалогового кредита для самозанятых предпринимателей до 1 млн рублей. Ставка по кредиту фиксированная и составляет 7,75% годовых сроком до 3 лет. Увеличение максимальной суммы кредита позволит самозанятым предпринимателям расширить спектр приобретаемого оборудования и повысить качество оказываемых услуг.

Обращаться в ГАУ "Центр поддержки Республики Дагестан". Адрес: г. Махачкала, ул. Гагарина, д.120.

Номер горячей линии центра "Мой Бизнес": 8-800-700-99-00 (звонок по России - бесплатный).

МСП Банк
центр оказания услуг

